

EMILIO ILIČIĆ

Čikoševa 2
HR – 10000 Zagreb
emilio.ilicic@gmail.com

IVAN MIRNIK

Arheološki muzej u Zagrebu
Trg Nikole Šubića Zrinskog 19
HR – 10000 Zagreb
imirnik@amz.hr

POVIJEST PALAČE ARHEOLOŠKOG MUZEJA U VREMENU OD NJEGOVE IZGRADNJE DO 1954. GODINE

UDK 72.03 (439.24:497.5) »1878/1954«
Izvorni znanstveni rad

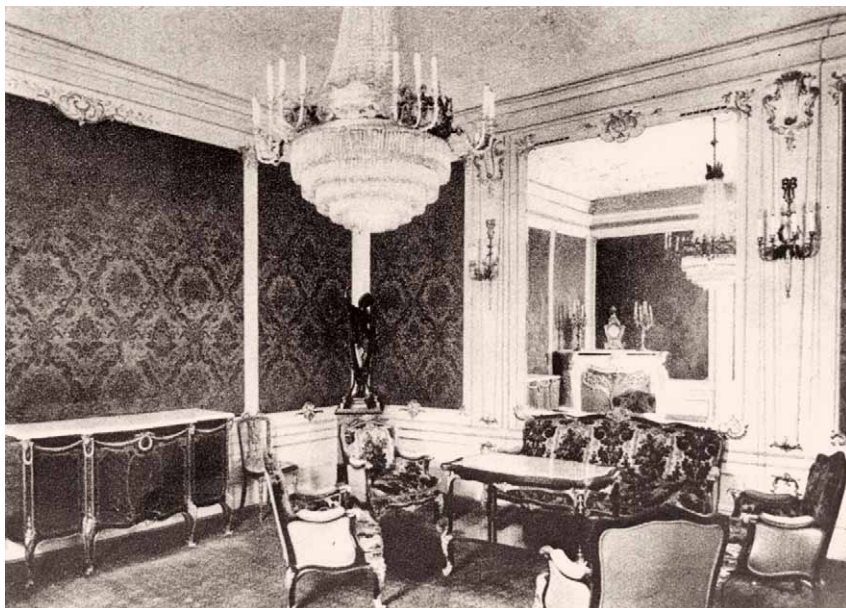
Ovim radom želi se prikazati povijest palače Arheološkog muzeja, a težište je dato boljem razumijevanju njezine arhitekture i prikazivanju pojedinih zahvata kronološkim slijedom u vremenu od njegove izgradnje do 1954. god. Rad čine dva dijela, tekstualni i grafički prilozi. U tekstualnom dijelu opisan je tijek izvedbe palače, prikazani tehnički pokazatelji ukupne potrošnje materijala i financijskih sredstava pri gradnji. Priložen je i popis vlasnika tijekom razdoblja od 1841/42. do 1908. god. U grafičkom prilogu je prikaz dijela dokumentacije, primjerice nacrt pročelja objelodanjen 1880. god., fotografije interieura, nacrt probijanja vrata za banku iz 1922. god., te nacrti dva prijedloga adaptacije, idejni pretprojekt arhitekta Mladena Kauzlarića iz 1941. god., te neostvoreni projekt Zlatka Neumanna iz 1954. god.

Ključne riječi: Arheološki muzej u Zagrebu, palača Vranyczany – Hafner; interieur, exterieur, dvorište, projekti, nacrti, Kondrat Ferdo, Kauzlarić Mladen, Neumann Zlatko
Key words: Zagreb Archaeological Museum, Vranyczany – Hafner mansion, interior, exterior, courtyard, project, designs, Kondrat Ferdo, Kauzlarić Mladen, Neumann Zlatko

ARHEOLOŠKI MUZEJ U ZAGREBU

Arheološki muzej u Zagrebu¹ jedan je među izravnim sljednicima nekadašnjeg Narodnog muzeja, najstarije muzejske ustanove u hrvatskom glavnom gradu. Ta prva nacionalna muzejska institucija javnim je djelovanjem započela 1846. god., danom otvorenja prigodne izložbe u prostorima tadašnjeg Narodnog doma, reprezentativne gornjogradske palače u Opatičkoj ul. 18, koja je

¹ MIRNIK 1996; LJUBIĆ 1996; VUKOTINOVIĆ 1996; BOJNIČIĆ 1882; 1996; ŠEPER 1996.



Slika 1–3 – Stan baruna Dragana Vranyczanyja (Auto-klub), Bel-étage (II. kat), *Svijet*, 1929.

Figures 1–3 – The apartment of Baron Dragan Vranyczany (The Automobile Club) Bel-étage (Second floor), *Svijet*, 1929.

bila ranije u vlasništvu grofa Dragutina Draškovića. Potrebno je međutim istaknuti da su poticaji osnivanju takve ustanove u Zagrebu, kao i prve značajnije inicijative u ostvarivanju tog projekta, a svakako stariji od navedenog datuma i u najvećem opsegu ih je moguće pripisati specifičnom ozračju što su ga stvarali »ilirici«, hrvatski narodni preporoditelji, koji su u osnivanju ustanove takvog profila vidjeli jačanje i afirmiranje ukupnog hrvatskog kulturnog identiteta.

Arheološke i povijesne zbirke preseljene su početkom osamdesetih godina XIX. stoljeća u relativno skućene prostore novoizgrađene Akademijine palače na Zrinskom trgu br. 11, gdje je Arheološki odjel Muzeja, kasniji Arheološki muzej, nakon niza bezuspješnih pokušaja izgradnje nove muzejske zgrade, djelovao sve do 1945. god., kada se preselio u palaču Vranyczany – Hafner na Zrinskom trgu 19, gdje je i današnje sjedište Muzeja.

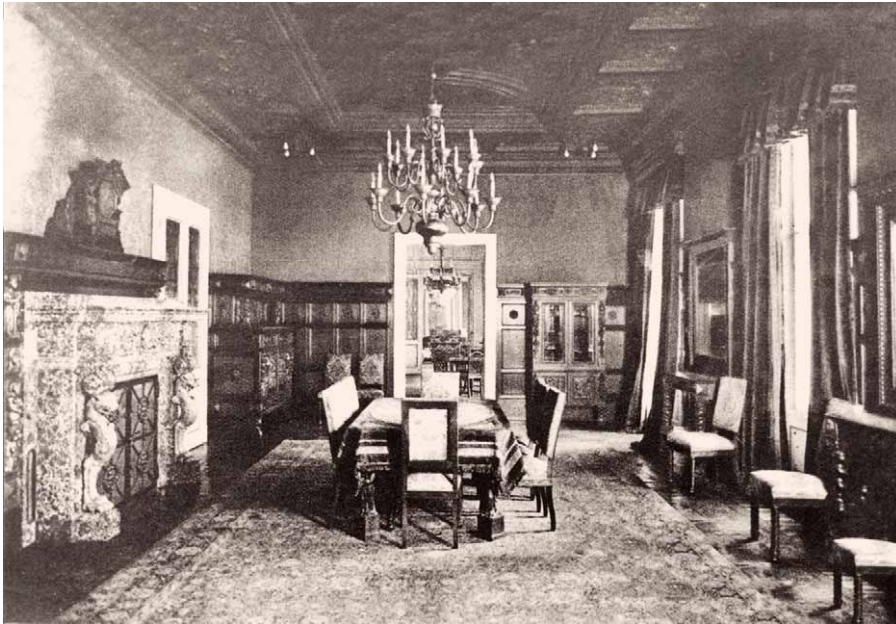
PALAČA BARUNA VRANYCZANYJA NA ZRINSKOM TRGU 19

Na Zrinskom trgu u Zagrebu, s njegove zapadne strane, druga od ugla, stoji monumentalna palača Arheološkog muzeja (KNEŽEVIĆ 1993: 33–34, 66, 78; 1996: 451). Prije no što je izgrađena, tu je stajala četverokrakna kuća obitelji Hatz. Prema istraživanjima L. Dobronić kućevlasnici bili su: god. 1841/42. – Paulus Hatz;² god. 1848. – Hatz Sophia;³ god. 1857.³ – Sophie Hatz; god. 1862. – Hatz Sofia i Pavao;⁴ god. 1878. – Vranyczany Dragan, barun; god. 1908. – Vranyczany Dragan i Ivka, barun (DOBRONIĆ 1959: 92–93).

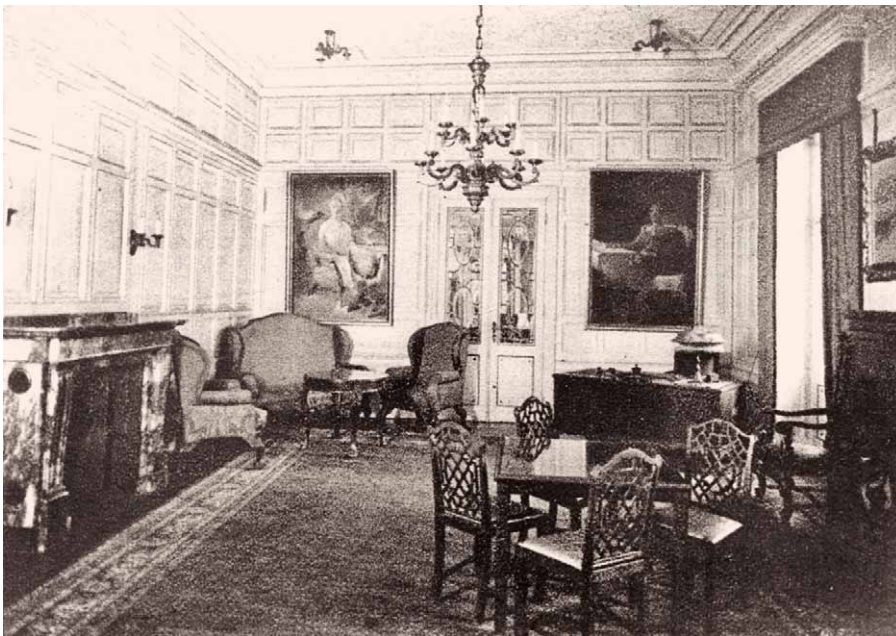
2 Pavao Hatz sen. (*1752 +20.IV.1846).

3 Sofija Hatz (*1797 +28.IX.1877), udova Pavla Hatz-a sen.

4 Pavao Hatz jun. (*Zagreb, 15.II.1822 + 28.V.1873), zagrebački gradonačelnik, najvjerojatnije najgojazniji tijekom povijesti. Obitelj Hatz stanovala je i u Gornjem gradu, u Gospodskoj ulici br. 3.



Slika 2
Figure 2



Slika 3
Figure 3



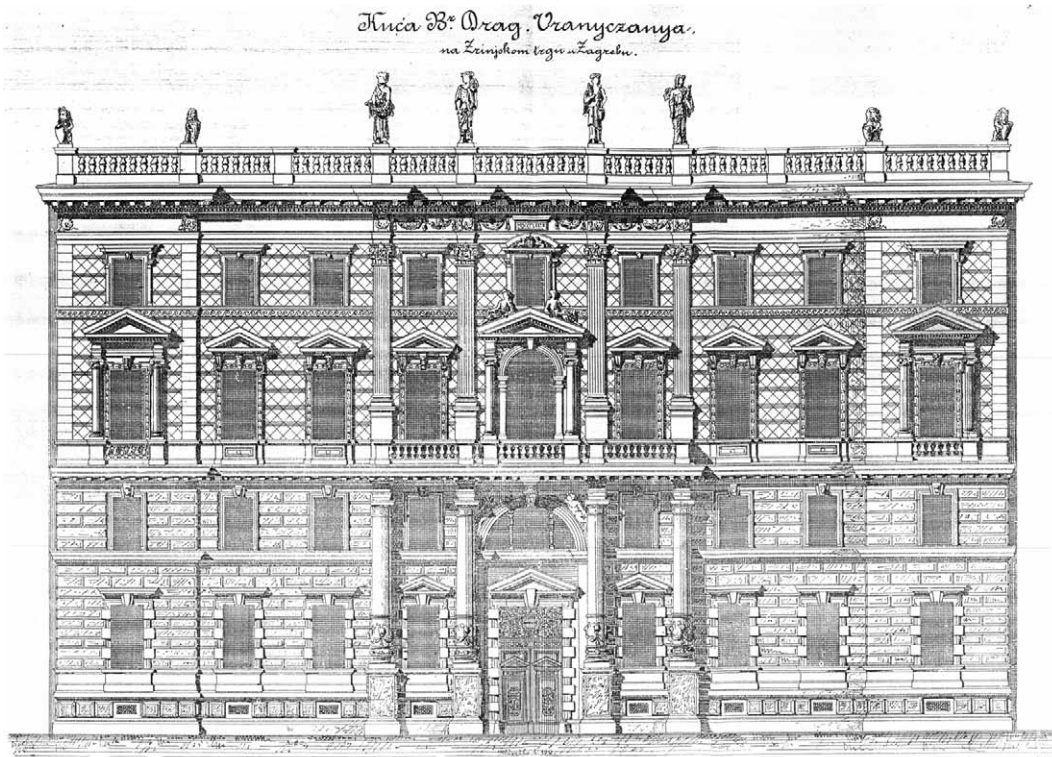
Slika 4 – Pogled na dvorište Muzeja, 1953. god.

Figure 4 – View of the Museum courtyard, 1953.

Njena bogato raščlanjena i ukrašena fasada sa svoja četiri stupa privlači (Sl. 5) pogled polaznika još iz Praške ulice, a pogotovo onih koji se šeću i zastajkivaju na srednjoj aleji i vide cijelo pročelje, zajedno s Bolléovim vodoskokom tzv. »gljivom« pred njim. U vrijeme izgradnje palača bila je prema mišljenju stručnjaka bez premca: *Jedni vele da nije po nikakvom stilu, niti grčkom, niti rimskom, niti renaissance, nego da je smjesa. Kad bi tko do mog suda držao, tad bi mu rekao da nepitam za style stare škole, nego da mi oku godi gledati tako krasne detaile od poda pa do vrh krova, izvedene luxuriozno neštedeć novcah... Nije ovo po kakvom starodavnom klasičnom slogu sagradjena palača, nego je to luxuriozno zidana kuća za najamnike stanare, jer su u toj kući sve prostorije priređene za iznajmljenje. Dosad nije u Zagrebu bilo ovakve kuće.* (Narodne novine, 6.IX. 1879; KNEŽEVIĆ 1996: 67)

*Na Zrinjevcu niču stambene i društvene palače s raskošnim fasadama. Nasuprot palači suda, na zapadnoj strani Zrinjevca gradio je luksuznu stambenu palaču Dragan Vranicani-Dobrinović, 1879. godine (danas Arheološki muzej, Zrinski trg 19). Fasada je karakteristična za objekte strogo historizma, ali je po karakteru različita od Schmidtove i Grahorove palače. Izvedbu te palače vodio je zagrebački graditelj Ferdo Kondrat. (CVITANOVIĆ 1978: 136). O nastanku same zgrade najbolje možemo saznati iz *Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu*, 1/1880. u kratkom prikazu pod naslovom:*

*Kuća baruna Dragana Vranyczany-a na Zrinjskom trgu u Zagrebu.
Osnovana i izvedena po F. Kondratu, inženiru u Zagrebu.*



Slika 5 – Pročelje kuće baruna Dragana Vranyczanyja.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880.

Figure 5 – Facade of the Baron Dragan Vranyczany Mansion.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880.

Ova nalik palači trokatnica kuća sagradjena je u gradjevnoj periodu 1878/9.⁵ (Vidi priložene nacрте 6–10).

Prvobitno bijaše u svakome katu po 2 stana osnovano, a kasnije tek bude veliki stan u III. katu u 2 manja podieljen.

Stanovi uredjeni su s najvećom udobnosti, te sadržavaju svaki po jednu kupaonicu i dvie sobe za služinčad. Gospodarske prostorije sasvim su izolirane od stanbenih prostorijah. Fačada izvedena je u novijem slogu talijanske renaissance.

Kod uporabe gradiva osobito je paženo, da se kamen i cementni liev u sklad dovedu. Stepnice i ploče doksata izvedene su iz istrianskoga kamena.

Stubovi su iz dalmatinskoga, a podnož od zagrebačkog odnosno šestinskog kamena.

Visina sobah u pojedinim spratovah jest sljedeća: razi zemlje 3.80 m.; mezanin 3.70 m.; belétage 4.45 m.; drugi kat 3.50 m.

5 Dozvola za useljenje izdana je dana 30. rujna 1879 god.: Br. 294/1879. Zapisnik očevida gradjevno-vatrogasnog sl. kr. glav. Grada Zagreba, držanog dne 29. rujna 1879 na licu mjesta. Prisutni: Podpisani. 1. Podnesak: Ferd. Kondrat za Dragana Baruna Vranyczany-a. Predmet:

moli dozvolu za nastavnjenje preostalih dielovah sgrade na Trinskom trgu. 3. Uspjeh očevida: Dozvoljuje se. Zaključen i podpisan: Kondrat, Dr. Šveljuga, Laginja, Melkus (jedan potpis nečitak). (Historijski arhiv u Zagrebu).

Troškovi gradnje jesu sljedeći:

<i>Nabava zemljišta</i>	<i>32.000 forinta</i>
<i>Zidarsko dielo</i>	<i>58.000 forinta</i>
<i>Klesarsko "</i>	<i>8.000 forinta</i>
<i>Kiparsko "</i>	<i>7.000 forinta</i>
<i>Tesarsko "</i>	<i>12.000 forinta</i>
<i>Pokrivanje brusilicom</i>	<i>3.000 forinta</i>
<i>Stolarsko dielo</i>	<i>14.000 forinta</i>
<i>Bravarsko "</i>	<i>6.000 forinta</i>
<i>Kleparsko "</i>	<i>1.400 forinta</i>
<i>Ličilarsko "</i>	<i>1.900 forinta</i>
<i>Staklarsko "</i>	<i>3.000 forinta</i>
<i>Slikarsko "</i>	<i>1.300 forinta</i>
<i>Lončarsko "</i>	<i>3.000 forinta</i>
<i>Vodovod</i>	<i>4.500 forinta</i>
<i>Uvedenje plina</i>	<i>1.500 forinta</i>
<hr/>	
<i>Svota</i>	<i>156.600 forinta</i>

Sagrađena površina iznosi 764 ? m.; po tome proizlaze građevni troškovi po ? m:

156.600–32.000/764= okruglo 163.00 for. (Viesti kluba inžinirah i arhitektah u Zagrebu, 1/1880, I, 1.III.1880: 15 + T. 6–10; Sl. 5–9).

Barun Dragan Vranyczany Dobrinović (*10.X.1841 – +16.XII.1910),⁶ graditelj palače, bio je sin Nikole i Ane rođ. Modrušan. Prva žena bila mu je Ivka pl. Jakopović (*1851 – +6.III.1894), kći Gabrijele i Terezije Vranyczany (od Severinske grane) s kojom se vjenčao 26.VII.1874. god., a druga Therese Komotschar (*Štajerska, ?Arnsfeld, 14.VI.1856 +?), s kojom se vjenčao 21.VI. 1896. god.

I o Ferdinandu Kondratu⁷ znademo relativno malo (KNEŽEVIĆ 1996: 67, 92, 116, 118, 352, 403–405, 408). Poznato je da je Ferdo (Ferdinand) Kondrat kao vanjski profesor od 1892/93. do 1906/07. god. predavao na Kraljevskoj obrtnoj školi u Zagrebu (predmeti: Građevni sastavi, Gospodarsko zgradarstvo) (*Imenik* 1894: 88; 1900: 347). Djelovao je i u Društvu inžinira i arhitekata u Hrvatskoj i Slavoniji (*Imenik...* 1901: 355; 1908: 55). Stanovao je u Preradovićevoj ul. br. 29 (DUNDOVIĆ 1908: 434). Projektirao je središnji dio Sokolova doma, s adresom Sajmište br. 5, 1883. god. (KNEŽEVIĆ 1996: 606) i zgradu Matice hrvatske (KNEŽEVIĆ 1996: 462–463) na Strossmayerovu trgu br. 4 1886/87. god. Također je 1906/07. god. projektirao kuću Ane Martinić na Marulićevom trgu 15 (KNEŽEVIĆ 1996: 566). *KONDRAT, Ferdo, arhitekt. Projektirao je više*

⁶ Podatke zahvaljujemo Pavlu Mačeku i barunu Janku Vranyczanyju.

⁷ *Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika Kraljevine Hrvatske i Slavonije*. Zagreb, 1894: 88. Mužka obrtna škola u Zagrebu. Eksterni učitelji – Kondrat

Ferdo inžinir; *Imenik...* Zagreb, 1900: 347. Društvo inžinira i arhitekata u Hrvatskoj i Slavoniji. Odbornici: Kondrat, Ferdo; *Imenik...* Zagreb, 1901: 355. isto; *Imenik...* Zagreb, 1908: 55. Kr. zem. mužka obrtna i s njom spojena građevna stručna škola u Zagreb. Eksterni učitelj: Kondrat Ferdo, inžinir; DUNDOVIĆ 1908: 434.

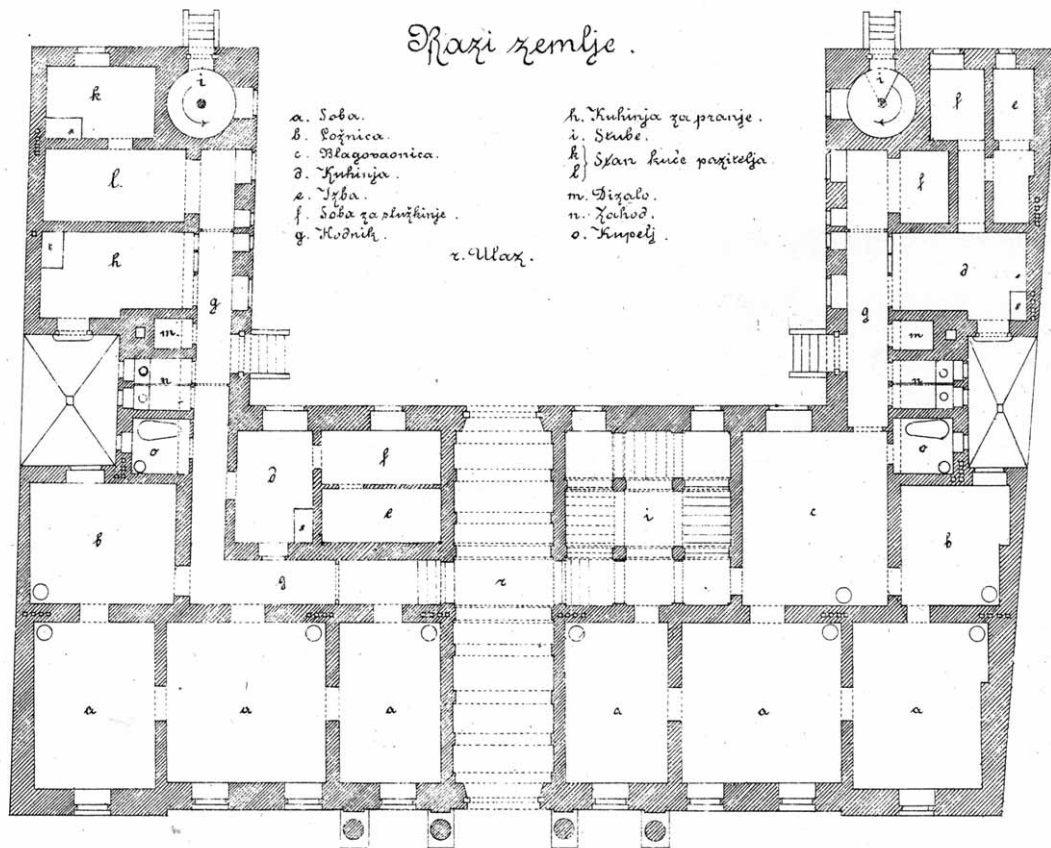
viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu.

Gr. I. g. 1880. L. 6.

Kuća Br. Drag. Vranyczanya .

na Zrinjskom trgu u Zagrebu .

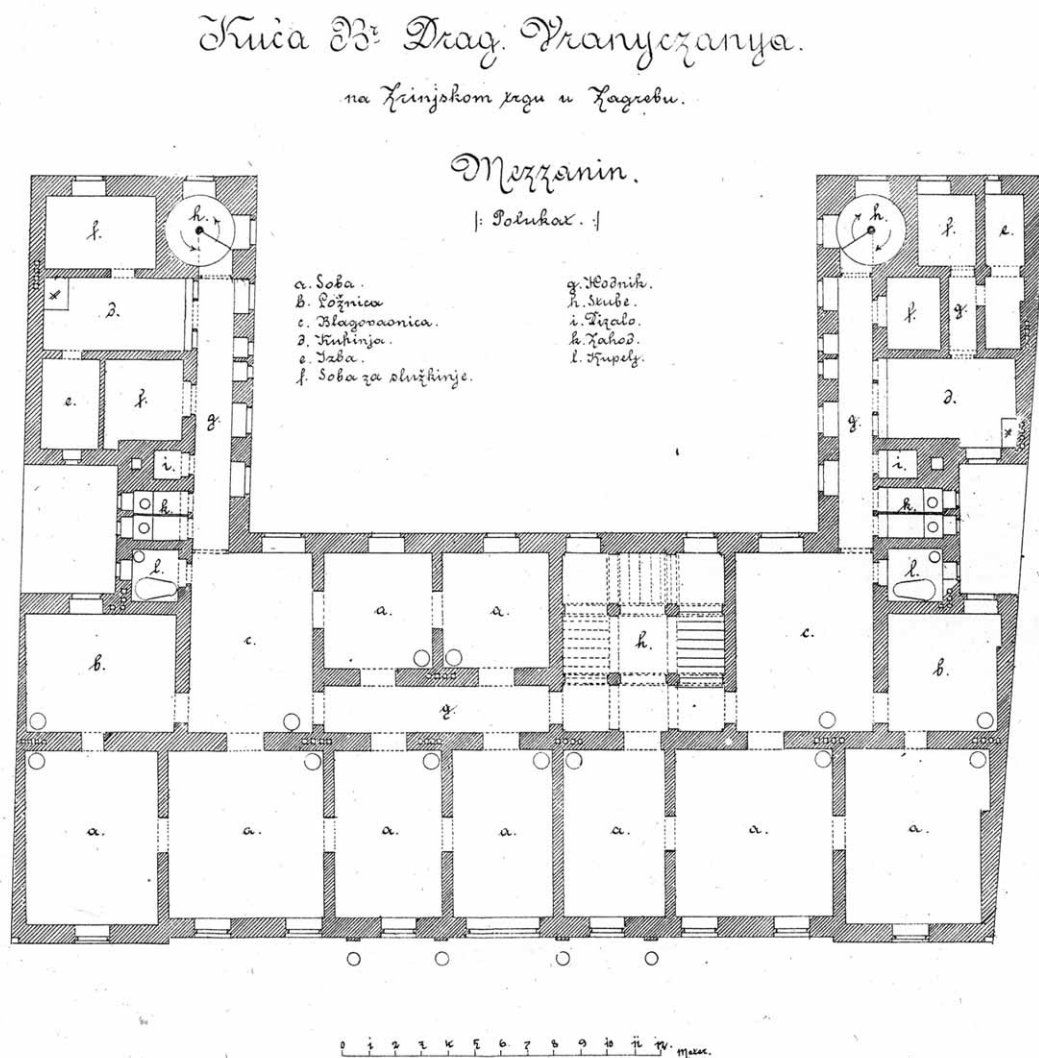
Razizemlje .



Slika 6 – Kuća Br. Drag. Vranyczanya na Zrinjskom Trgu u Zagrebu, Razizemlje.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880. god.

Figure 6 – The ground floor of the Baron Dragan Vranyczany Mansion.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880.

reprezentativnih građevina u Zagrebu, među kojima se ističe zgrada na uglu Tomislavovog trga i Šenoine ilice (1895) i zgrada Arheološkog muzeja (1878) u suradnji s Retterom, autorom jednog ranog projekta za restauraciju franjevačke crkve. (ČORAK 1980: 19). U jednom slučaju autorstvo zgrade na Zrinjevcu pripisano mu je uz neke rezerve, jer se navodi da je izvedbu vodio zagrebački graditelj Ferdo Kondrat (CVITANOVIĆ 1978: 136). Dozvolu za »nastanjenje preostalih dielovah sgrade na Zrinskom trgu« komisija je izdala dana 29. rujna 1879. god. (spis br. 294/1979: Zapisnik gradjevno-vatrogasnog sl. kr. glav. Grada Zagreba): Presviel. Gospodinu Draganu Barunu Vranycz

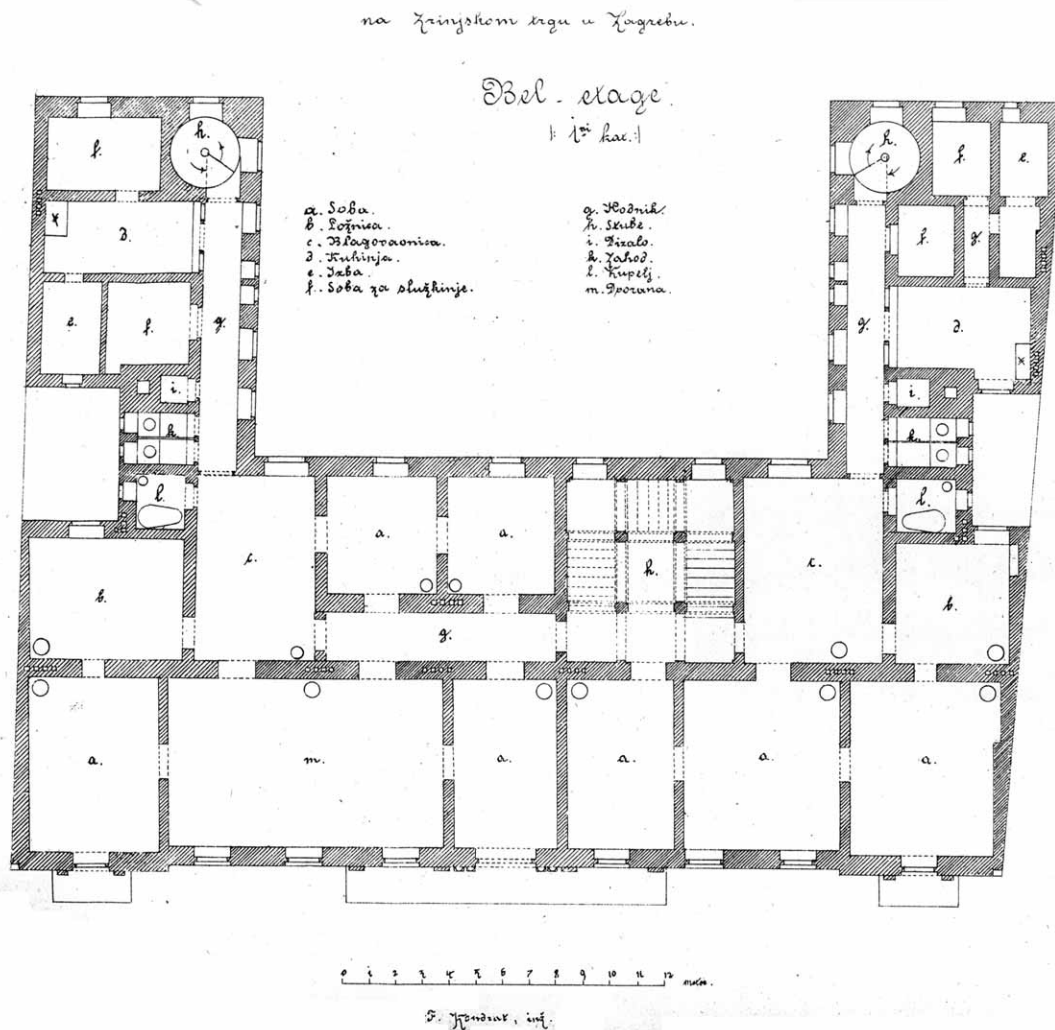


Slika 7 – Kuća Br. Drag. Vranyczanya na Zrinjskom Trgu u Zagrebu, Mezzanin.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880. god.

Figure 7 – The mezzanino of the Baron Dragan Vranyczany Mansion.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880.

czany Dobronoviću u ruke mjernika-graditelja g. Ferdinanda Kondrata u Zagrebu. Pozivno na ovostranu odluku od 5. rujna t.g. br. 244/gr daje Vam se, na temelju Zapisnika ob očevidu grad. Vatrogasnog odbora od 19./o. T.g., dozvola da nastanite preostale dielove Vaše nove palače na Zrinskom trgu, sagradjene na temelju dozvole od 29/07 878. br 141/gr. Zgb 30 rujna 1879. Eupfeld Laginja«

Originalni nacrti Vranyczanyjeve palače na zapadnoj strani Zrinjskog trga nisu nam sačuvani, barem do danas nisu pronađeni ni u arhivima ni u muzejima. Vjerojatno su u razdoblju od 1941. do 1945. god. za vrijeme boravka Nijemaca u toj zgradi, kao strogo povjerljivi dokumenti



Slika 8 – Kuća Br. Drag. Vranyczanya na Zrinjskom Trgu u Zagrebu, Bel-étage.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880. god.

Figure 8 – The bel-étage of the Baron Dragan Vranyczany Mansion.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880.

rekvirirani i kasnije im se zameo trag. Sreća je da postoje djelomično objavljeni u *Viestima kluba inženirah i arhitektah* (Sl. 5–9). Nismo mogli ni ući u trag planovima prve veće pregradnje palače za Radivoja Hafnera, a također ni onima koje je izveo Wehrmacht za Drugoga svjetskog rata.

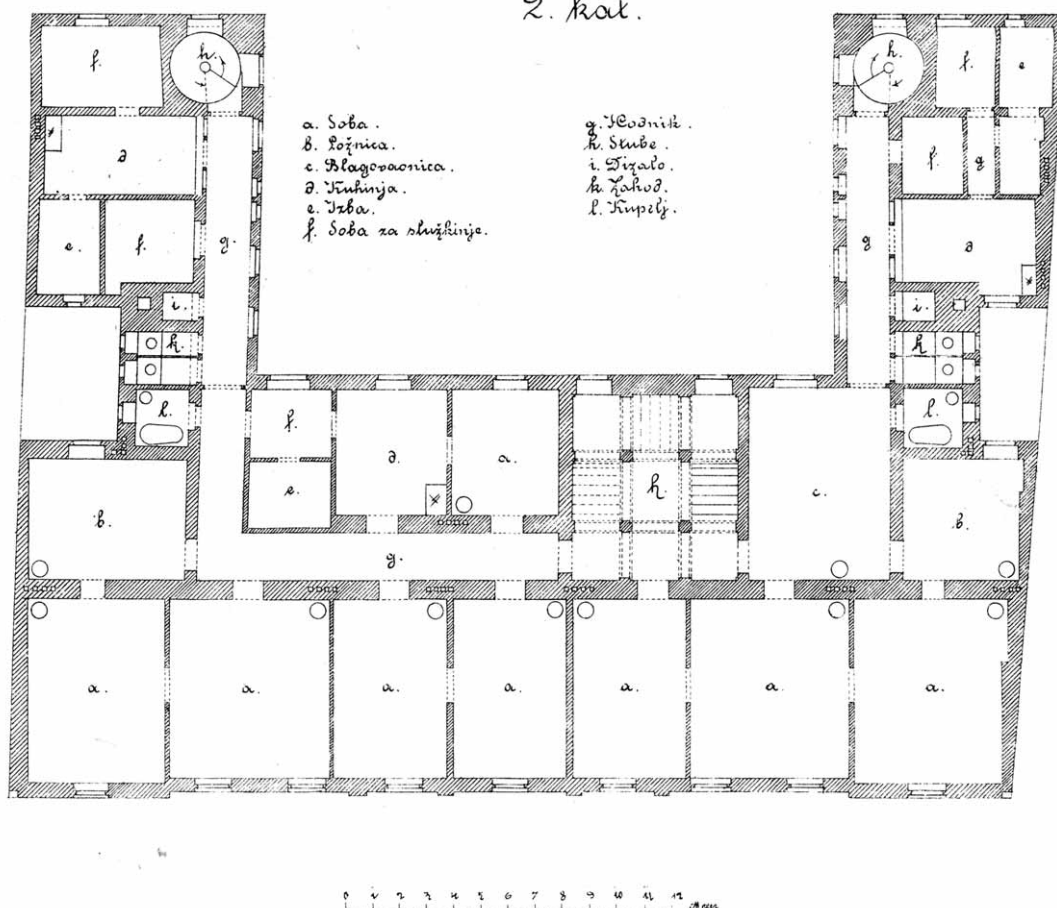
Malo tko znade da se iza te gotovo netaknute fasade iz godine 1880. krije tek dio sadržaja koji mu je dao sam projektant. To je nešto slično kao današnja Varteksova robna kuća na Jelačićevu trgu, no ne u tako drastičnom obliku.

Širina pročelja iznosi približno 37m i ima 9 prozorskih osi (Sl. 5). Palača ima pet etaža: podrum, prizemlje, mezzanin (odnosno 1. kat), 1. (*Bel étage*, odnosno 2. kat) i 2. (odnosno 3.) kat, a

Kuća Br. Drag. Vranyczanya .

na Zrinjskom trgu u Zagrebu.

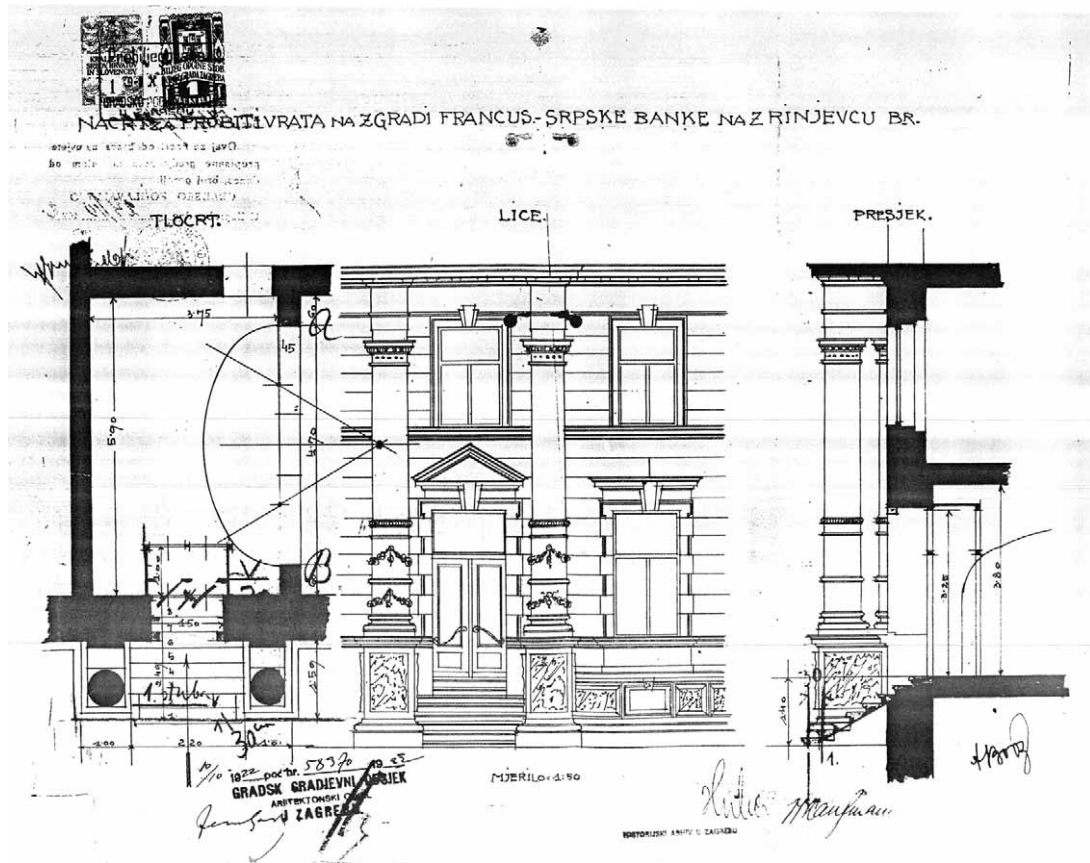
2. kat.



Slika 9 – Kuća Br. Drag. Vranyczanya na Zrinjskom Trgu u Zagrebu, 2. kat.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880.god.

Figure 9 – The second floor of the Baron Dragan Vranyczanya Mansion.
Viesti kluba inženirah i arhitektah u Zagrebu, 1880.

danas je, kao šesta etaža, uređeno i potkrovlje. Podnožje zgrade obloženo je kamenom, sokli i rustični kvadri koji se prekidaju na mjestu podrumskih prozora. Prizemlje i mezzanin već na fasadi imaju žbukom izvedene kvadre i vijence. Prozori imaju u renesansnom stilu izvedene okvire, u prizemlju su bogatiji, a u mezzaninu manji i jednostavniji. Četiri stupa na masivnim bazama flankiraju ulazna vrata i po jednu prozorsku os sa svake strane. Portal je naglašen i velikim odteretnim lukom u mezzaninu. Stupovi konačno nose 12 m dugačak i više od 1 m širok centralni balkon s balustradom, a po jedan balkon sa svakog kraja zgrade nose konzole. Prvi kat, tzv. *Bel étage*, neajreprezentativniji dio palače i drugi kat imaju na fasadi neke zajedničke značajke: a to su kera-

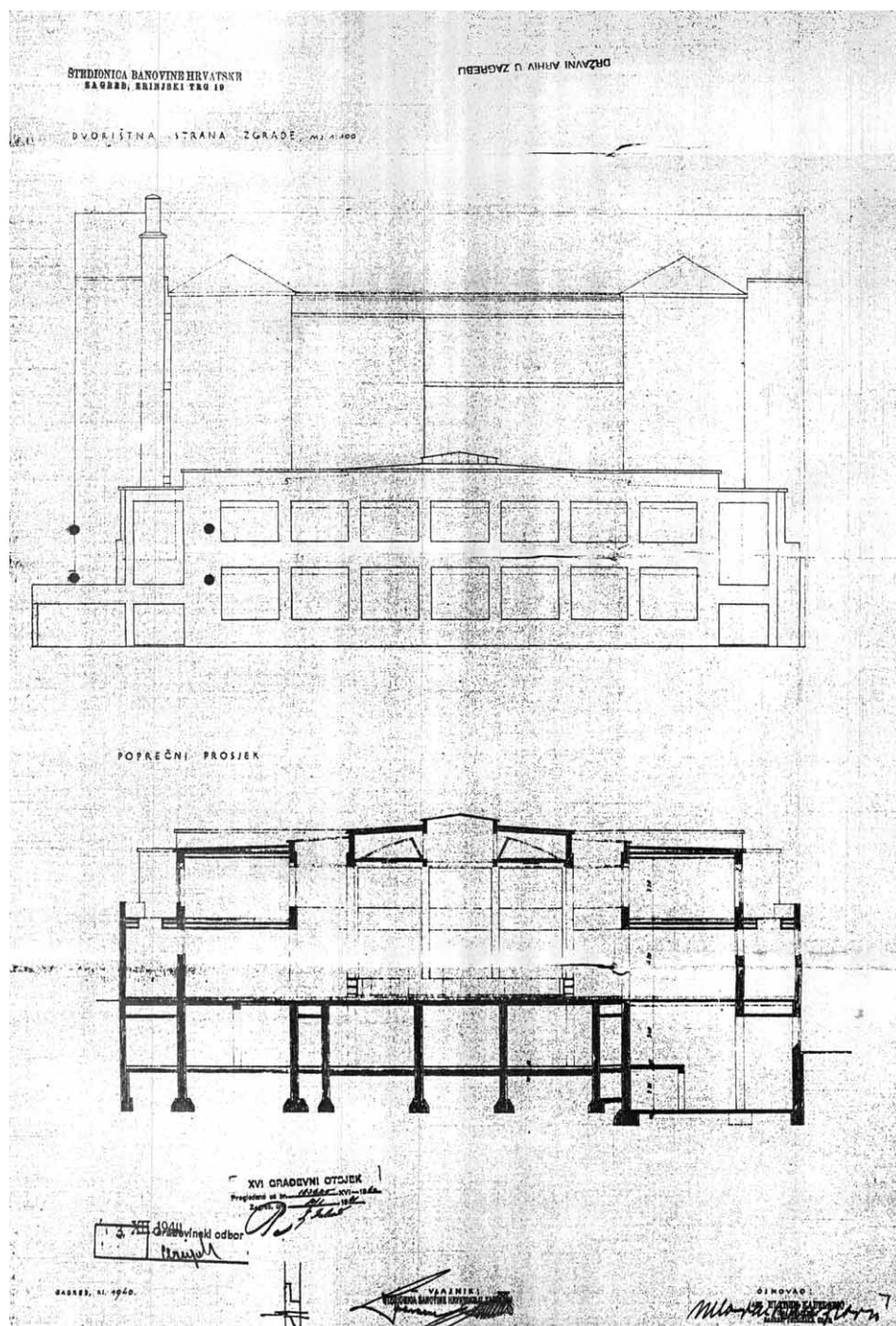


Slika 10. – Nacrt za probiti vrata na zgradi Francus.- srpske banke na Zrinjercu br.19, tlocrt, lice, presjek, mj.1:50, Zagreb, 1922. god. Huber, M. Kaufmann, A. Broz. (Državni arhiv u Zagrebu, br. 418).

Figure 10 – Project for the new entrance on the Franco-Serbian Bank, Zrinski Square 19, ground plan, facade, cross section, scale 1:50, 1922. By Huber, M. Kaufmann, A. Broz. (The Zagreb State Archives, plan No. 418).

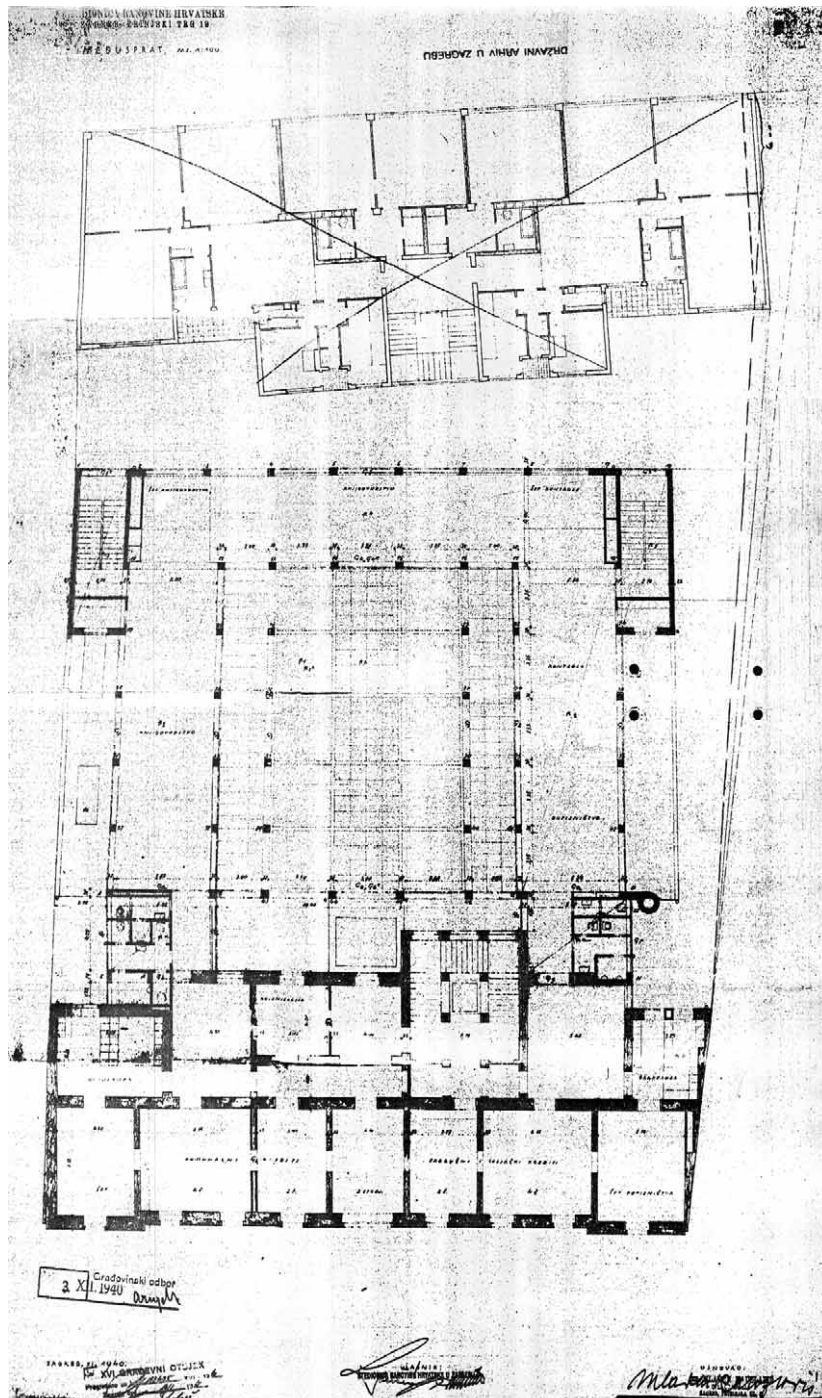
mičke pločice, kojima možemo zahvaliti da je taj dio fasade još u dobrom stanju, te kamene pilastre na srednjem dijelu, koji su u korintskom stilu i nastavak su osi stupova u prizemlju i mezzaninu. Prozorski okviri 1. kata vrlo su bogato izvedeni u štuku i kamenu, a svi nose zabate – na centralnom zabatu položene su i dvije gipsane figure. Prozorski okviri posljednjeg kata nešto su manji i skromnije izvedeni. Palača završava bogatim vijencem s konzolama i balustradom. Na projektu se vide četiri statue (najvjerojatnije godišnja doba) na sredini i po dva lava koja drže kartuše s grbom na krajevima zgrade (Sl. 5). Pročelje je na drugom katu također ukrašeno grbom obitelji Vranyczany-Dobrinović (CSERGHEŐ 1891–1892: 724–725, T. 496; BOJNIČIĆ 1899: 203, T. 147); danas je bez barunske krune, odnosno bez šljemova.

Kipovi s atike su se tijekom velikog potresa dana 9.XI. 1880. god. srušili (prema jednoj predaji upali kroz krovšte u potkrovlje zgrade): *Na Vranicanovoj palači porušila se balustrada; s krova (iznad vienca) popadali teški kameni kipovi, a unutarnji zidovi, najvećma u trećem spratu, na sve*



Slika 11. – Dvorištna strana zgrade, poprečni presjek, mj. 1:100; Zagreb, XI.1940. god., Mladen Kauzarić (DAZ, br. 431).

Figure 11 – The back side of the building; facade and cross section. Scale 1:100; Zagreb, November 1940. By Mladen Kauzarić (No. 431).



Slika 12. – Štedionica Banovine Hrvatske, međusprat (tlocrt),
 mj. 1:100, Zagreb, XI.1940. god., Mladen Kauzarić (DAZ, br. 433).
 Figure 12 – The Croatian Banate Savings Bank, mezzanino (ground plan),
 scale 1:100. Zagreb, November 1940. By Mladen Kauzarić (No. 433).

strane silno popucali, mjestimice više centim. na široko, dočim su svodovi popadali. (TORBAR 1880: 11; cf. WÄHNER 1883.; SIMOVIĆ 2000: 642). Kipovi vide se u daljini na Standlovoj snimci Jelačićeva trga s ulicom Marije Valerije (danas Praškom) te početkom Zrinskog trga, u knjizi vjerojatno netočno datiranoj u 1890. god. (Zagreb 1900: 35). Na kasnijim slikama kipova više nema (Zagreb 1900: 56, 58; KNEŽEVIĆ 1993: 7–9, 34, 40, 63; 1996: 67, 75, 163, 425). Kamene vaze na balkonima vide se na fotografijama do Drugoga svjetskog rata i najvjerojatnije ih je uklonila njemačka vojska iz sigurnosnih razloga – uostalom isti su razlozi zašto su betonom zaliveni svi dimnjaci, a u podrumu uređeno sklonište.

Prvotni unutrašnji raspored Vranyczanyjeve palače vrlo se mnogo razlikovao od današnjeg, pogotovo dvorišna strana i glavno stubište, a glavno je krilo ostalo gotovo netaknuto. Kad se ušlo kroz monumentalna vrata sa svake strane s po dva stupa, posjetiocu se otkrila približno 13 m dugačka veža koja je završavala dvorišnim vratima (Sl. 6). S lijeve strane nalazio se četverosobni stan s hodnicima, sobicama i spremama, a s desne strane veže nalazilo se glavno stubište, s dvorišne strane ono nije bilo naglašeno, a imalo je četiri kraka koja su počivala na četiri stupa, i bilo je kvadratnog tlocrta. Sličan četverosobni stan s predsobljem i nizom sobica nalazio se s desne (sjeverne) strane zgrade. Valja napomenuti da su prizemni stanovi imali po dva izlaza s po četiri stepenice iz dvorišnih krila na dvorište, odnosno vrt. O tim, danas više nepostojećim dvorišnim traktovima bit će riječi kasnije.

U mezzaninu (Sl. 7) su bila također dva velika stana, južni sa osam soba, sjeverni sa četiri sobe, uz to još hodnici, zahodi, kupaonice, dizala za hranu ili gorivo, kuhinje, smočnice i djevojačke sobice. I na prvom katu, tzv. *Bel étage* (Sl. 8), arhitekt je predvidio dva vrlo luksuzna stana. Južni (lijevi) imao je sedam soba, dva hodnika, jednu kupaonicu, dvostruki zahod, dizalo, dvije sobe za sluškinje, izbu, kuhinju, i na kraju dvorišnog krila, prema zapadu i zavojito stubište za posluhu i dostavu. Sjeverni stan (desni) bio je nešto manji: pet soba, jedan hodnik i dvorišni trakt sličan po namjeni onom južnom. I ovo krilo imalo je svoje zavojito stepenište na kraju. Oba stana spojena su u jedan veliki.

Vanjska stakla još uvijek su od brušenog kristala. Intarzirani parketni pod imao šest različitih motiva, a isto tako se od sobe do sobe razlikuje stropna štukatura. Stijene bijahu u donjem dijelu obložene biranom rezbarenom hrastovom oplatom, a kamini obloženi raznobojnim mramorom i provideni rešetkama od umjetnički kovanog željeza. U neo-rokoko sobi gornji dio zida bio je presvučen crvenom brokatnom tapetom ili dijelom prekriven velikim ogledalima, a štukatura dijelom beige boje i dijelom pozlaćena. Vrata, vratni i prozorski okviri, kao i karniše za zastore bili su obojeni uljenom bojom u tonu slonovače, a profilirane bordure bile su pozlaćene. U svakoj od soba nalazila se drukčija garnitura pokućstva (neo-renesansa, neo-Louis XV, neo-Chippendale itd.), i drukčiji, odgovarajući lusteri (tzv. holandeski lusteri, kristalni itd.) te perzijski sagovi, što se sve može vidjeti sa slikopisa iz kasnih 20. godina 20. stoljeća, objelodanjenih u članku od zagrebačkom Automobilskome klubu (Sl. 1–3).

Drugi kat (današnji treći; Sl. 9) je isprva imao jedan veliki stan, kako se to može razabrati iz izvještaja u *Viestima kluba inžinirah i arhitektah* u Zagrebu (1880), a tek kasnije je podijeljen u dva manja stana, koji su imali nešto različiti rapored od ostalih u zgradi – južni je npr. imao čak dvije kuhinje, tri sobe za sluškinje, dvije izbe, dva hodnika, od kojih je jedan bio pod pravim kutom. Taj stan je imao šest soba. Drugi stan na istome katu bio je manji i nešto skromniji: samo pet soba, jedna kupaonica, dvostruki zahod, jedna kuhinja, dizalo, dva hodnika, dvije služinske sobice, dvostruka smočnica. I tu je na kraju dvorišnih krila, kao i u svakom katu bilo zavojito stepenište.

Tijekom Prvog svjetskog rata palaču je od nasljednika Dragana Vranyczanyja kupio Radivoj (Hermann) Hafner (*9.V. 1874 – +Zagreb, 14.IX. 1945) i uvelike pregradio. O samome R. Hafneru piše Miro Uhrl sljedeće:

Radivoj Hafner, bogati trgovac i veleposjednik iz Zagreba kupuje zgradu obitelji Vranyczany 1917. godine. Daje urediti prizemlje, koje oblaže mramorom⁸ i postavlja liftove⁹ koji nisu ranije postojali (istočna strana zgrade). Isto tako, na zapadnoj strani (od današnje Gajeve ulice) postavlja ogradu i ulazna vrata sa svojim inicijalima što izrađuje Obrtna škola iz Zagreba. Na zapadnoj strani zgradi u dvorištu uređuje staje u kojima drži odabrane trkaće konje (američke kasače) koje uzgaja na svojoj ergeli Kerestinec kraj Zagreba (današnja Kalinovica). Njegovi konji trče u Beču, kao tadašnjem srednjoeuropskom središtu toga športa, gdje R. Hafner drži poznatu i jaku trkaću štalu. R. Hafner član je Bečkog kasačkog društva od 1916. god., a njegovo grlo Pardon 1918. god. dobiva Austrijski kasački derby (mramorni trofej nalazi se u Zagrebu kod obitelji).

Radivoj Hafner osobno je vozio svoje konje u Zagrebu, što se vidi iz programa trka (trke u Zagrebu iz godina I. svjetskog rata), gdje je njegov četveropreg crnih kasača odnio pobjedu u natjecanju u ljepoti, a ostala se grla ili plasirala ili pobijedila u kasačkim utrkama te godine. Nažalost na programu piše datum, ali ne i godina!

R. Hafner bankrotirao je 1923. god. i od tada je vlasnik zgrade Eskomptna banka i to do sve pred II. svjetski rat, a u toj zgradi djeluje Automobilski klub Zagreb i Oficirski klub. God. 1941. u zgradu useljuje se Wehrmacht, a od 1945. god. zgrada je u vlasništvu Arheološkog muzeja.

Što se kasačkog športa tiče, obitelj Hafner smatra se utemeljiteljem uzgoja američkog kasača na ovim prostorima. Osim Radivoja Hafnera, ovim športom bavio se i njegov brat Max Hafner iz Zagreba, koji je imao ergelu Rugvica i tadođer poznatu i jaku trkaću štalu u Beču. Ergela Rugvica dobila je Austrijski derby 1919. i 1920. godine (znači tri godine za redom derby su odnosili konji iz Zagreba), a Derby 1922. odnio je ponovno jedan konj iz uzgoja Radivoja Hafnera!

Uzgoj nastavljaju sinovi Radivoja Hafnera, Dragutin¹⁰ i Oskar¹¹ u ergelama Kalinovica i Brezje a Dragutin Hafner postaje europski poznati šampion-vozač u Beču, gdje profesionalno vozi punih 15 godina (od 1923. do 1938. god.), a tada se vraća u Zagreb, gdje nastavlja voziti trke u bivšoj Jugoslaviji, a zadnju trku vozi u Zagrebu u svojoj 75. godini. U Zagrebu, 09.01.1995. Miro Uhrl.

Od 1917. god. do danas, a osobito do 1954. god., što nas na ovome mjestu najviše zanima, za palaču načinjeni su brojni projekti za manje ili veće adaptacije ili proširenja i nadogradnje. Neki su izvedeni, neki ne. Autori tih projekata eminentna su imena hrvatskoga graditeljstva prve polovine 20. st.: Aladar Baranyai, Slavko Benedik, Hugo Ehrlich, Stjepan Gomboš, Mladen Kauzlarić i Zlatko Neumann.

Neposredno pred rat, prema projektu Mladena Kauzlarića, iz nepoznatih razloga srušena su dvorišna krila i nadomještena mnogo manjim krilima, a u dvorištu su sagrađena dva mala podvornička stana.

God. 1941. iseljeni su banke, klubovi i stanari iz zgrade zbog pregradnje, a kad je bila dovršena u zgradu se uselio njemački Wehrmacht, na čelu s generalom Edmundom Glaise von Horstenau (*Braunau am Inn, Austrija, 27.II. 1882 – +Langwasser/ Nürnberg, Njemačka, 20.VII. 1946; opunomoćeni general u Hrvatskoj, travanj 1941 – rujan 1944; STEIN 2002: 229–255), koji

8 I novo stubište je obloženo mramorom.

9 Ugrađeno je samo jedno dizalo. Dijelom pozlaćenu ogradu dizala ukrašenu konjima i inicijalima RH mora da je zamislio Tomislav Krizman, a izvela Obrtna škola u Zagrebu.

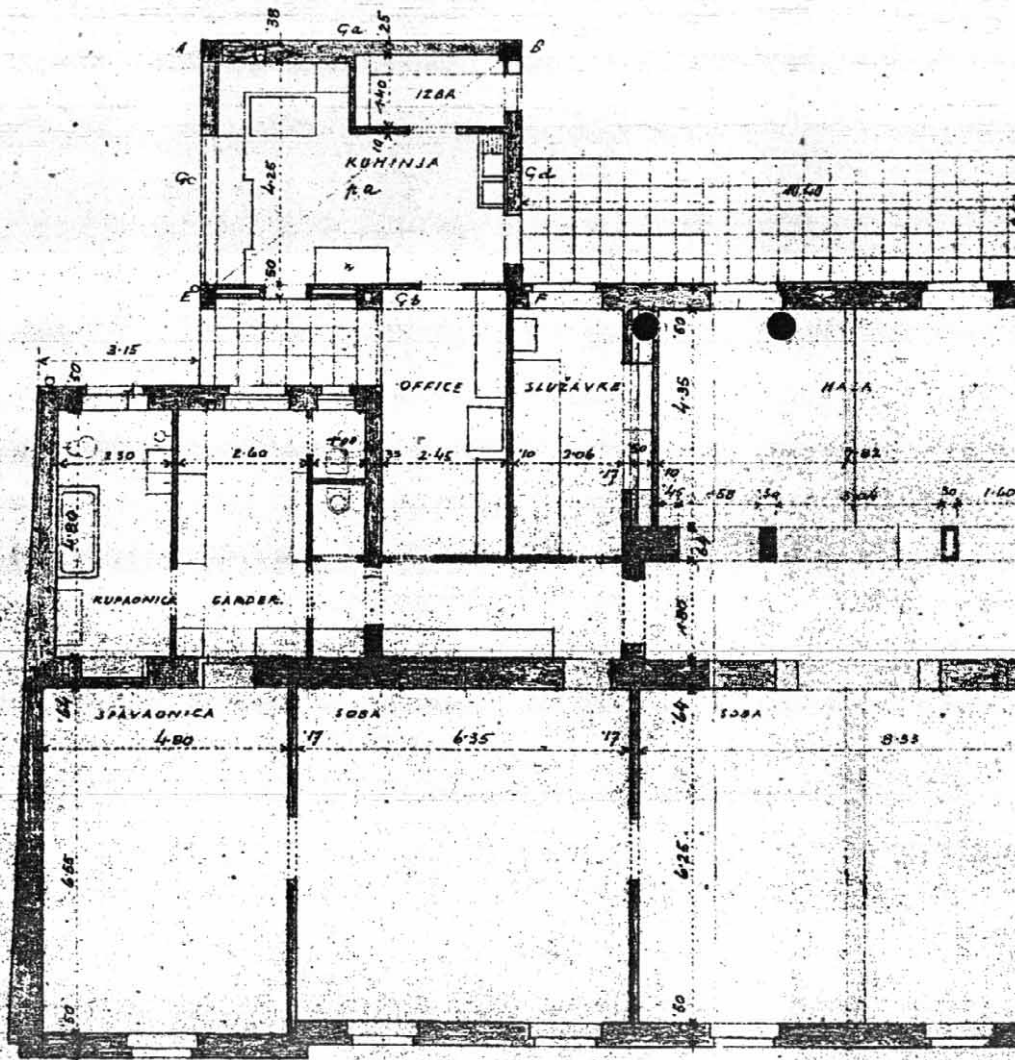
10 Dragutin Hafner (*1899 +Zagreb, 5.IX. 1978.).

11 Oskar Hafner (*1897 +Zagreb, 6.VI. 1979.)

ŠTEDIONICA BANOVINE HRVATSKE
ZAGREB, ZRINJSKI TRG 19

II. KAT, Mj. 1:100

DRŽAVNI ARHIV U ZAGREBU



XVI GRAĐEVNI ČIŠJEK

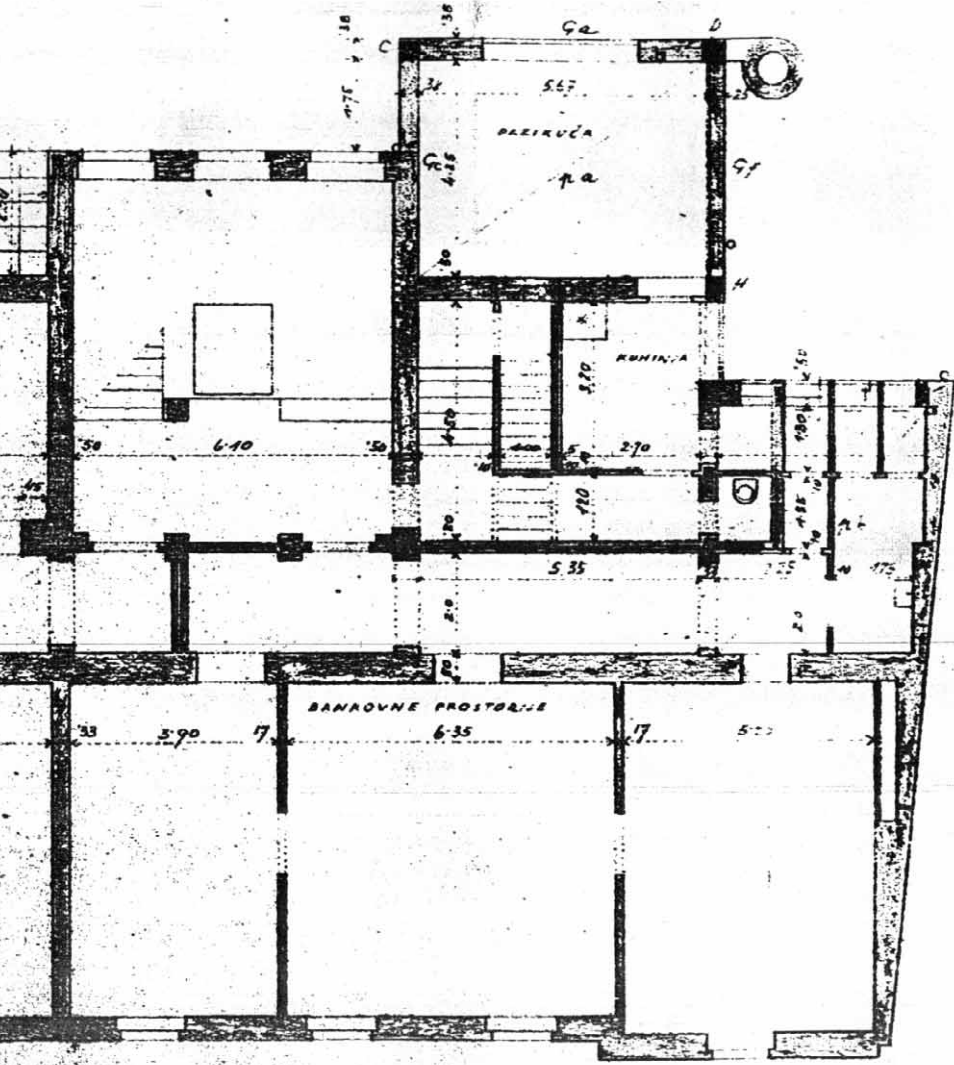
Pregledano uz br. 183635 XVI-12.44

Zagreb, dne 11/12 44

ZAGREB, XI. 1940.

ŠTEDIONICA B

Slika 13. – Štedionica Banovine Hrvatske, II. Kat (tlocrt), mj.
Figure 13 – The Croatian Banate Savings Bank, second floor (ground plan),



VLASNIK:
BANKOVNE HRVATSKE U ZAGREBU

OSNOVAO:
ARH. MLADEN KAUZLARIĆ
ZAGREB, PATENT. BR. 11

1:100. Zagreb, XI.1940.god., Mladen Kauzlarić (DAZ, br. 439).

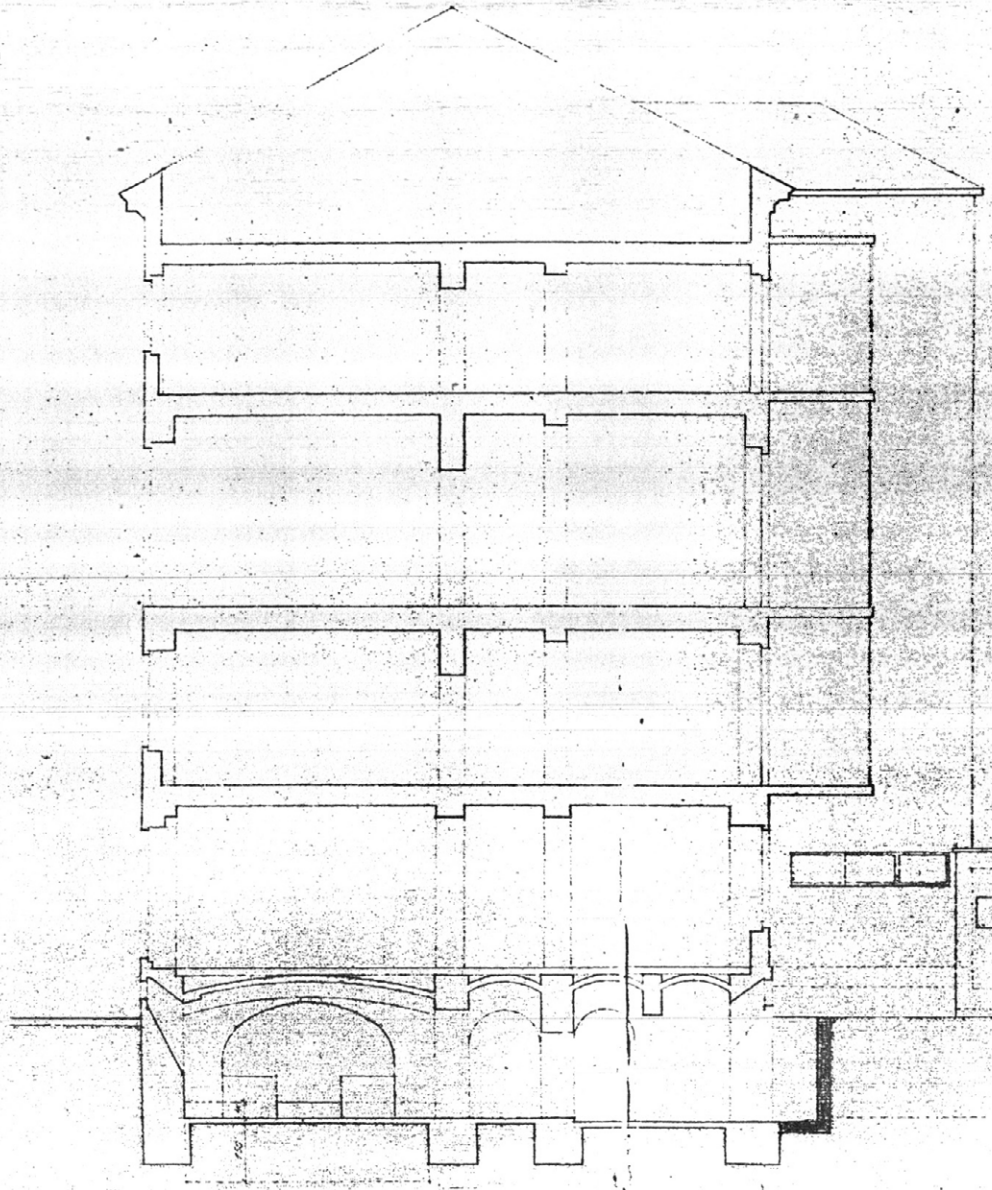
scale 1:100. Zagreb, November 1940. By Mladen Kauzlarić (No. 439).

ŠTEDIONICA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
ZAGREB, ZBINJSKI TRG 19

PRESJEK 1/100

PROMJENBENI NACRT

DRŽAVNI ARHIV U ZAGREBU



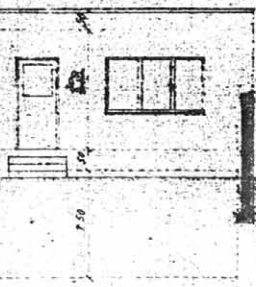
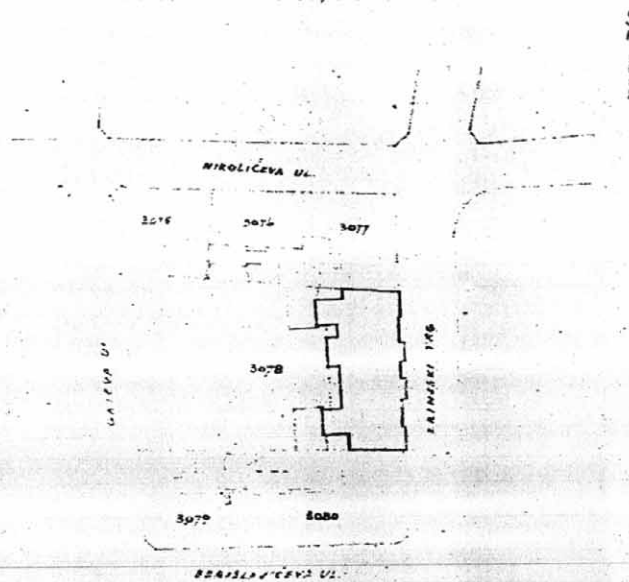
XVI GRADEVNI OTSJEK

Projekat: 1941. - XVI - 1941. - 17. 3. 41.
Arhitekt: [illegible]
[illegible]

441

Slika 14 – Štedionica Nezavisne Države Hrvatske, promjenbeni nacrt, presjek, mj. 1:100;
Figure 14 – The Independent State of Croatia Savings Bank, alteration project, cross section, scale

POLOŽAJNI NACRT, MJ. 1:1000



LEGENDA

- PARCELA 3076 KEDIĆ Č. BRODJOVIĆ MIRA
ZGB, NIROLIČEVA UL.
- " 3077 MR. BRODJOVIĆ MIRA, LIJEKARNIK
ZGB, TRINJSKI TRG 20
- " 3079 SEPSKO PRIVREDNO DRUŠTVO, PRIVREDNIK
ZGB, BRANKIĆEVA UL.
- " 3080 ŠEPELANIĆ MILO, ZGB, BRANKIĆEVA UL.

STROJONICA VEŠTAČKE DRŽAVE HRVATSKE
ZAGREB

OSNOVAČ

M. Kauzlarić

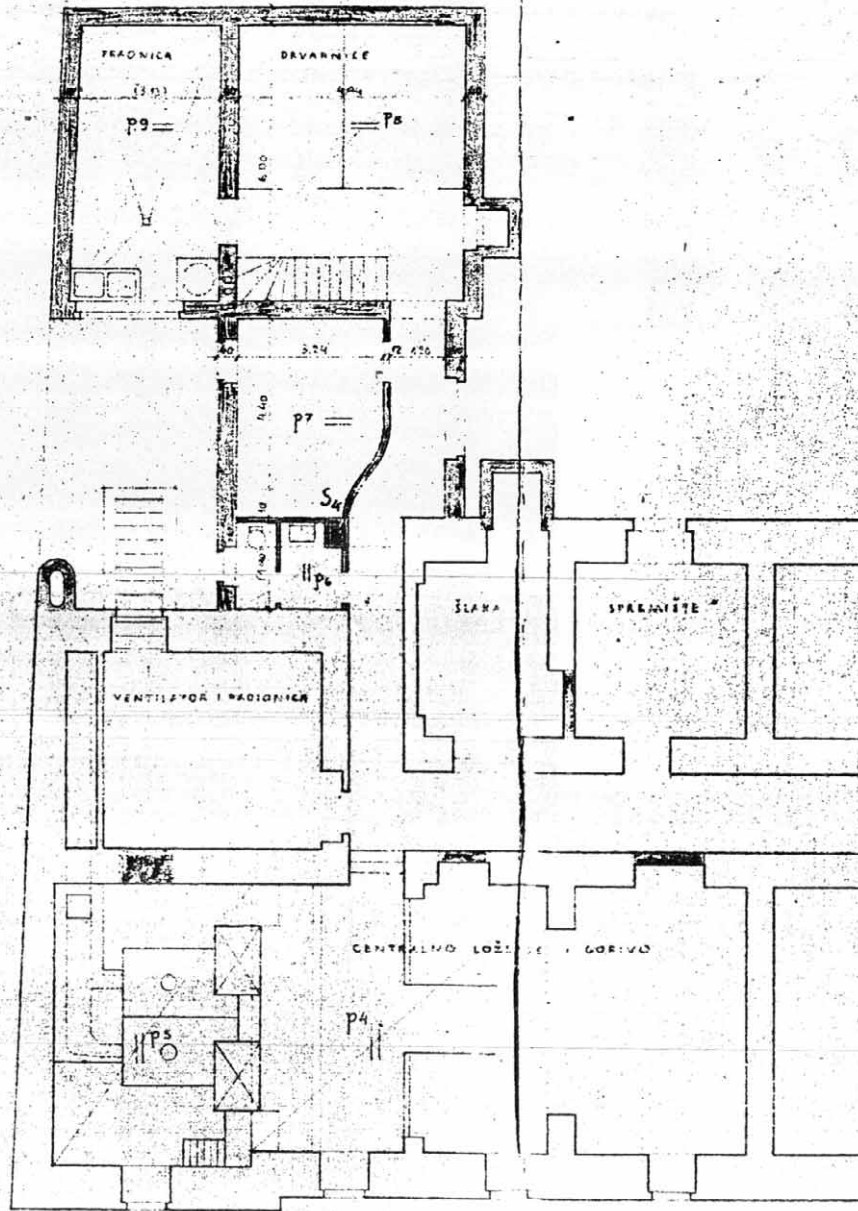
+ Položajni nacrt, mj. 1:1000. Zagreb, IX. 1941.god., Mladen Kauzlarić (DAZ, br. 441).

1:100; situation plan, scale 1:1000. Zagreb, November 1941. By Mladen Kauzlarić. (No. 441).

ŠTEDIONICA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
ZAGREB, ZBINSKI TRG 19

PODRUM

PROMIENBENI NACRT

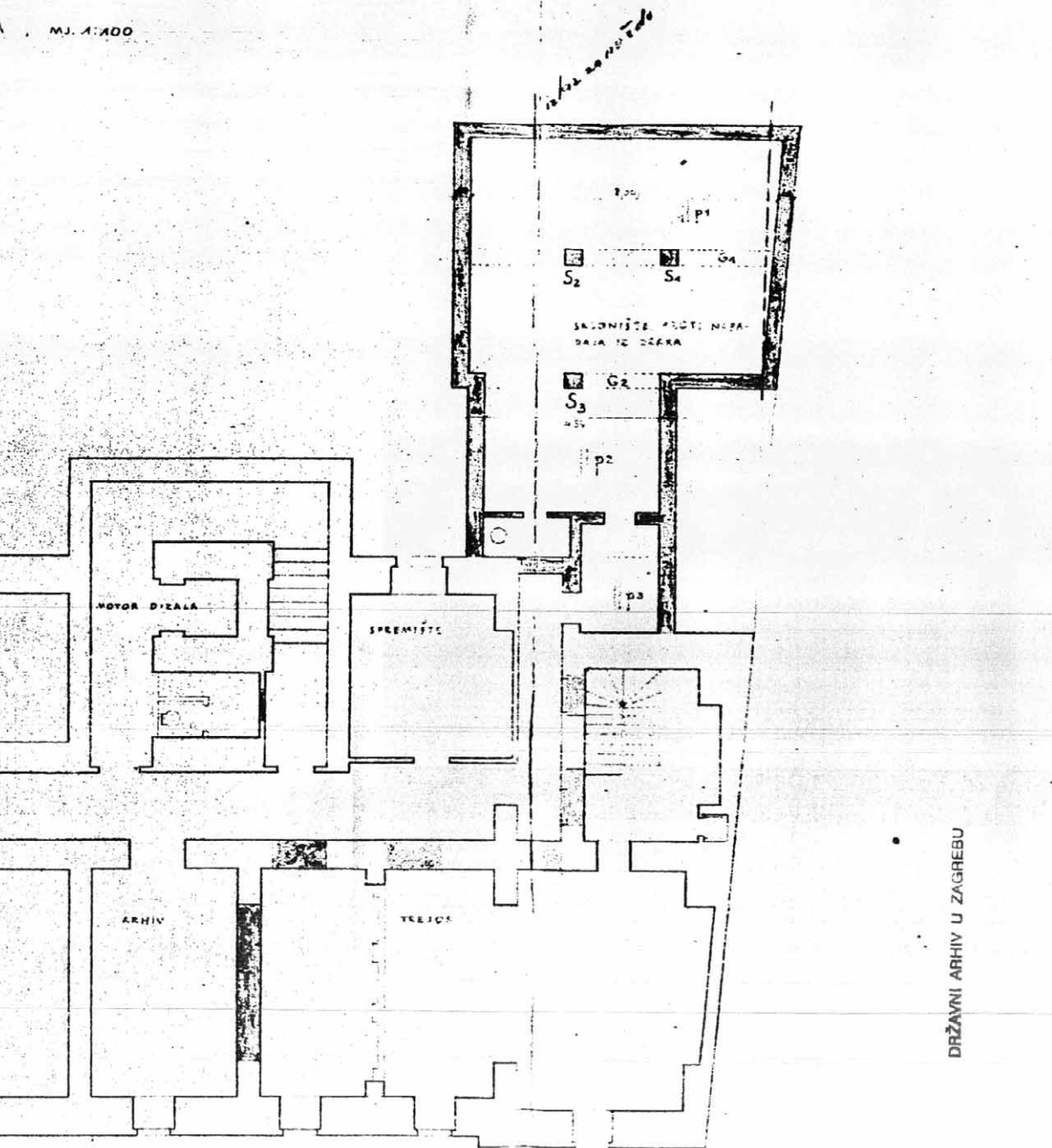


XVI GRADEVNI OTSJEK

Projektno uz br. *11/10* XVI/5-10/11 1941.
Zagreb, dne *11/10* 1941.

Slika 15 – Štedionica Nezavisne Države Hrvatske, promjenbeni nacrt, podrum,
Figure 15 – The Independent State of Croatia Savings Bank, alteration project, basement,

MJ. 1:100



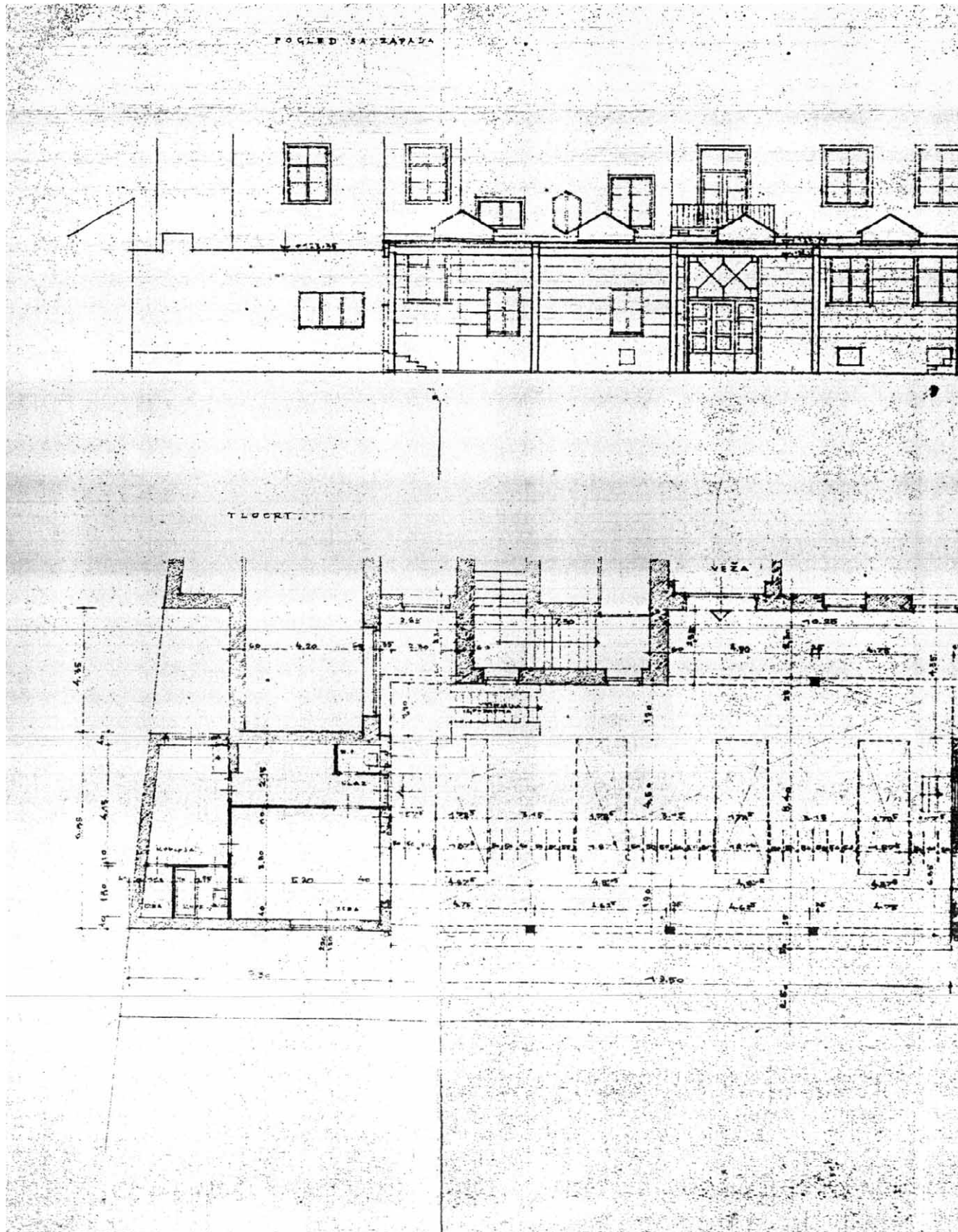
DRŽAVNI ARHIV U ZAGREBU

DRŽAVNA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
ZAGREB

OSNOVA
M. KAUZLARIĆ

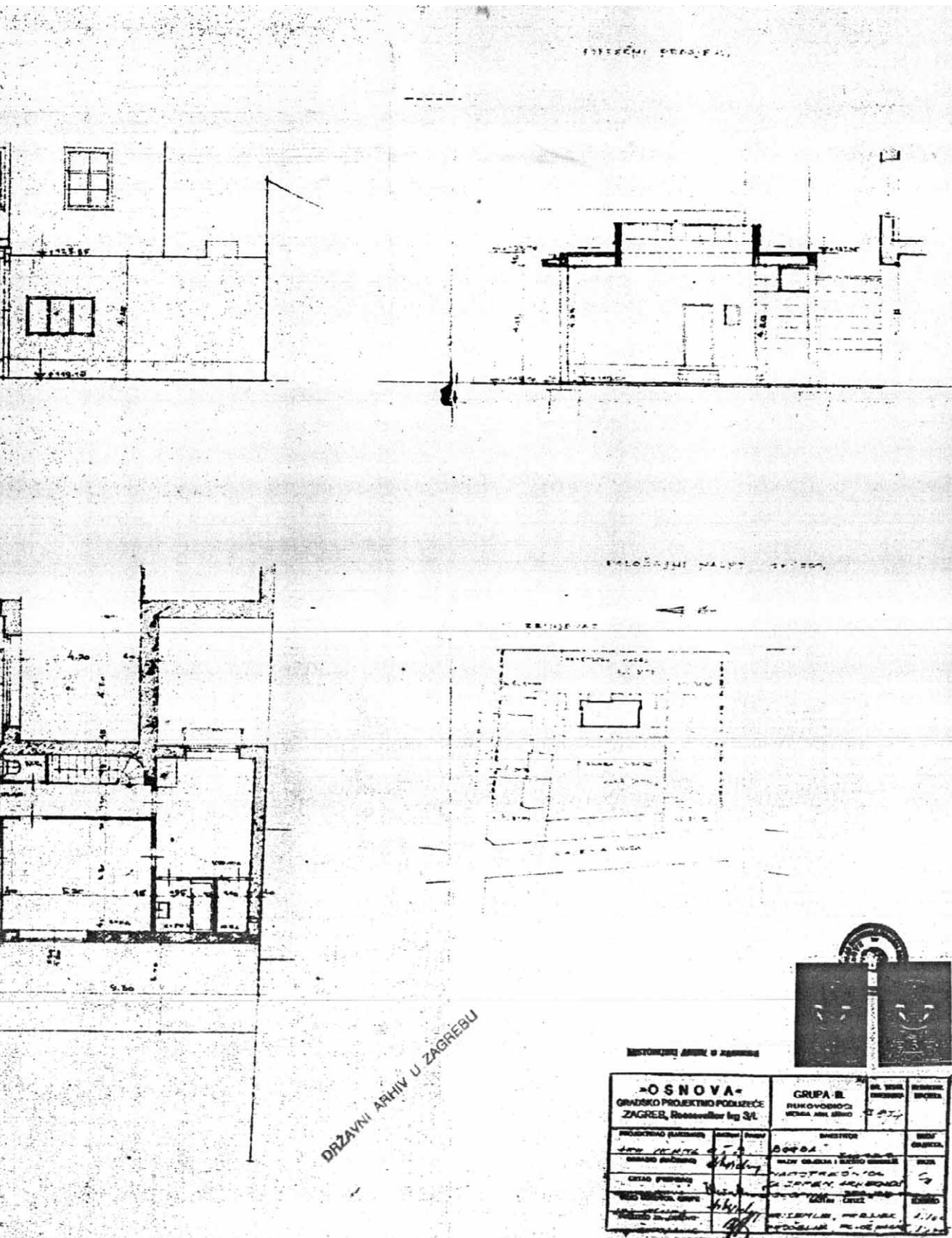
mj. 1:100, Zagreb, 10.X.1941. god., Mladen Kauzarić (DAZ, br. 443).

ground floor, scale 1:100. Zagreb, October 10, 1941. By Mladen Kauzarić. (No. 443).



Slika 16 – Pogled sa zapada, tlocrt, poprečni presjek, položajni nacrt, mj.1:100, »Osnova« gradsko projektno

Figure 16 – The western facade, ground plan, cross section,



DRŽAVNI ARHIV U ZAGREBU

-OSNOVA-		GRUPA II	BR. VISA	POSREDOVAC
GRADSKO PROJEKTIŠKO PODRUČJE ZAGREB, Rooseveltov trg 3/L		BRUKOVOVA ULICA BR. 18/10	11/53	ST. ST.
PROJEKTOVALAC (ARHITEKT)	BRUKOVA	INVESTITOR	BR. VISA	POSREDOVAC
BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA
BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA
BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA
BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA
BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA
BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA
BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA
BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA	BRUKOVA

poduzeće, Zagreb. Prilog uz građevnu dozvolu br. 23576-VII-1-1953., 18.XI.1953. god. (DAZ, br.456).
situation plan, scale 1:100. Zagreb, November 18, 1953 (No. 456)

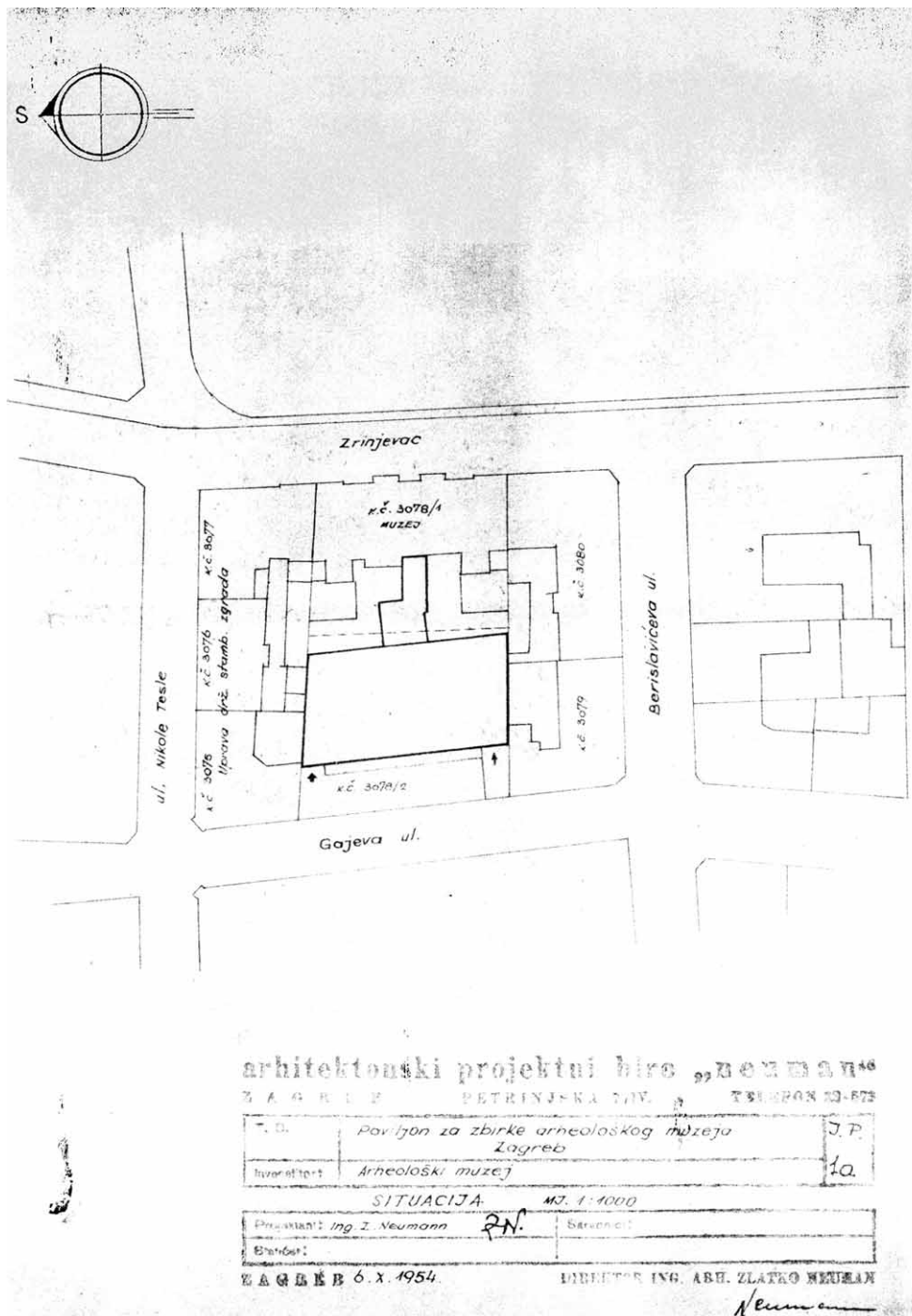
pokatkad u svojim memoarima spominje svoj ured (BROUCEK, III, 1988). Glaise von Horstenau stanovao je u vili Rendi u Mošinskoga ulici 75 (danas Nazorova 63, Lovački muzej), a često je jeo u hotelu Esplanade. Početkom svibnja 1945. god. Wehrmacht na vrat na nos napušta Zagreb, a u zgradi ostaje nešto pokućstva, brojni šljemovi i dvanaestak čeličnih trezora. Kad su trezore kasnije otvorili neki, za taj posao iz Lepoglave dovedeni profesionalni provalnici, bili su potpuno prazne.

Palaču Vranyczany za smještaj muzeja već je Mirko Šeper predlagao Ministarstvu prosvjete u dopisima od 22., 27. svibnja i 5. lipnja 1945. god. Dana 30. V. 1945. god. Ministarstvu prosvjete dobilo je od armije odobrenje za useljenje muzeja u palaču na Zrinskom trgu 19. Osim komisije građevinarina i statičara svoj iskaz dala je i muzejska komisija u sastavu: Viktor Hoffiller, Ivica Degmedžić i Ksenija Gasparini. Naravno da na svijetu nema stambene zgrade koja bi u potpunosti mogla odgovarati zahtjevima za smještaj jednog muzeja. U Zagrebu su namjenski kao muzejske zgrade izgrađene samo: Strossmayerova galerija starih majstora (prizemlje Akademijine palače bilo je predviđeno za smještaj Arheološkog i Povijesnog odjela Narodnog muzeja), Muzej za umjetnost i obrt, Hrvatski školski muzej (samo dio zgrade), Etnografski muzej, Meštrovićev paviljon te u najnovije vrijeme Muzej suvremene umjetnosti. Svi ostali zagrebački muzeji useljeni su, *per nefas*, u već postojeće starije zgrade.

Dana 21. srpnja i ponovno 25. kolovoza 1945. god. Arheološki muzej u Zagrebu dobio je nalog od Ministarstva prosvjete Federalne države Hrvatske, kulturno-umjetničkog odjeljenja (potpisan je vršilac dužnosti načelnika Grgo Gamulin i pomoćnik ministra Ivo Frol) za što hitnije preseljenje, sa Zrinskog trga 11 (Akademijina palača), u palaču Vranyczany – Hafner, na istom Zrinskom trgu br. 19, istog bez ikakve pregradnje, koju muzej dobiva u vlasništvo zajedno s dvorištem na Gajevu ulicu. Ubrzo je počela selidba, pa su prvo preseljene egipatska i grčka zbirka, te dio pretpovijesne. U kolovozu su kustosi otkrili da je zgrada prepuna stjenica i ušiju, budući da je u njoj prvo boravila njemačka vojska, zatim Okružni narodni odbor i Komanda narodne milicije Okružnog narodnog odbora Zagreb, koja je vrlo nerado napustila palaču. Nakon raskušivanja tijekom rujna mogla se nastaviti selidba.

Budući da je na svoj položaj ponovno vraćen i rehabilitiran muzejski ravnatelj Viktor Hoffiller (neko vrijeme bio je na liječenju u Lipiku), to se dio mukotrpane selidbe obaju muzeja odvijao pod nadzorom kustosa Ivica Degmedžić. Kustosi su, uz pomoć njemačkih zarobljenika, osobno morali prenositi teške predmete na drvenim tačkama. Kameni spomenici, među kojima su neki prilikom selidbe oštećeni, naslagani su u dvije nekadašnje štale sa sjeverne i južne strane dvorišta, pa su ostali nedostupni više od četrdeset godina, sve do 1987. god., kad je za Univerzijade dovršen arheološki park – lapidarij – koji je već 1945. god. priželjkivao Viktor Hoffiller, zajedno sa dva spremišta za neizložene kamene spomenike. Numizmatička je zbirka 1945. god., kako nije bilo uvjeta za njen smještaj i sigurnost, također zapakirana i spremljena u podzemne trezore banke u Praškoj ulici, gdje je ostala do 1966. god.

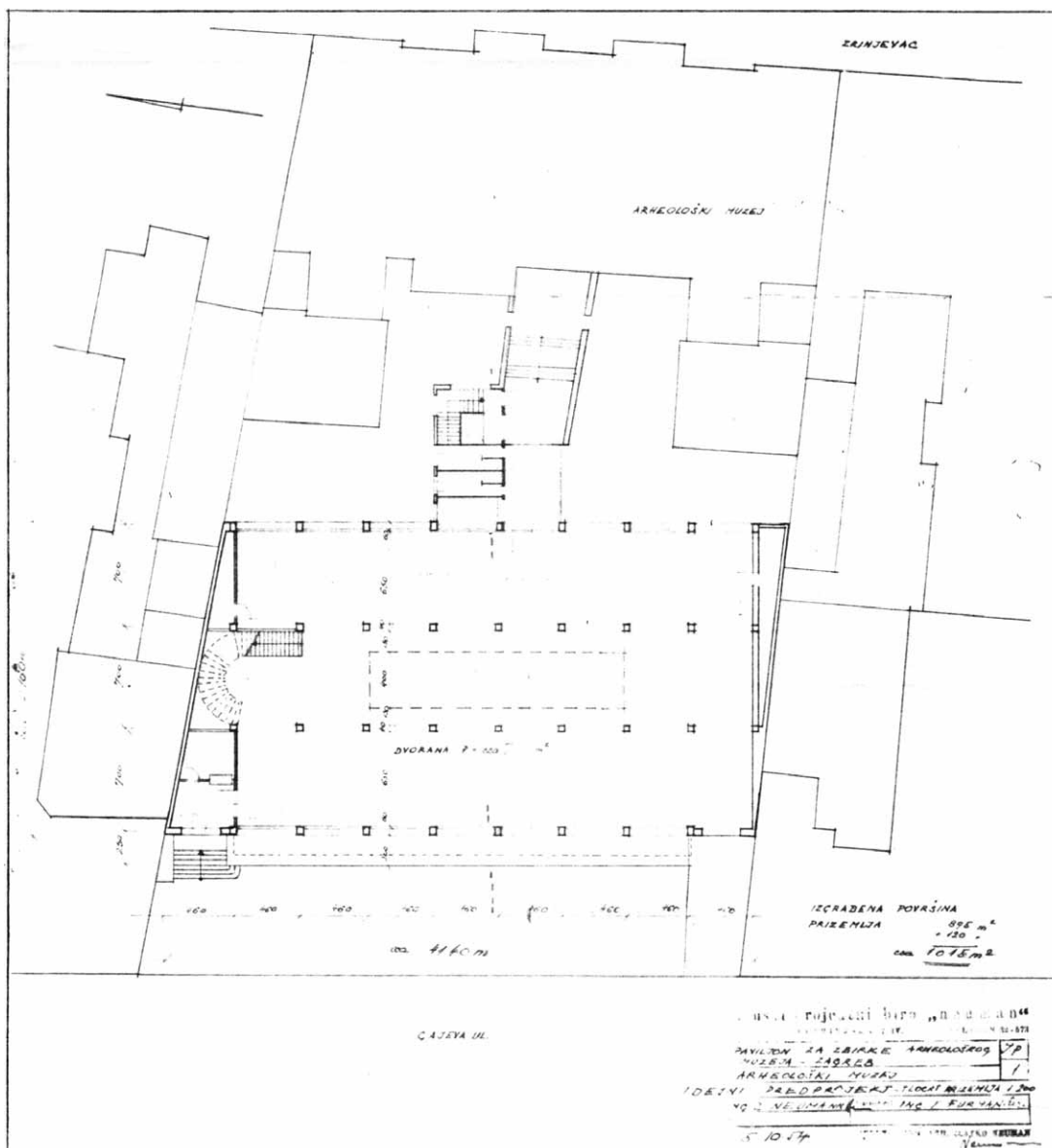
Isprva neugodna i dugotrajna selidba te sustanarstvo – s Arheološkim muzejem su zgradu dijelili Povijesni muzej, Muzej Narodno-oslobodilačke borbe, Konzervatorski zavod, Grafička zbirka i Arheološki zavod (prije toga se nalazio u privatnom stanu u Boškovićevoj ul. br. 3) – imala je u konačnici dosta dobre rezultate. Povijesni se muzej 1959. god. preselio na Gornji grad u Matoševu ul. br. 9 (palača Vojković – Oršić – Rauch), što je omogućilo Arheološkom muzeju da se proširi. Arheološki seminar Filozofskog fakulteta u Zagrebu nalazio se u prizemlju desno sve do 1964. god., da bi se taj dio uredio za potrebe Numizmatičkog odjela Muzeja. Lijevo u prizemlju bio je nekada zaslugom Vlaste Tovornik Pazdera uzorno uređeni laboratorij, zajedno s gipsaonom. U dvije sobe okrenute prema trgu radio je muzejski geodet ing. Mihailo Ščurov, no one su poslije spojene u jednu veliku dvoranu za izlaganje antičkih kipova. U prizemlju desno, desne dvije sobice, okrenute prema dvorištu, služile su u vrijeme 1941–1945. god. kao telefonska centrala Wehr-



Slika 17 – Paviljon za zbirke arheološkog muzeja – Zagreb, situacija, mj.1:1000, Zagreb, 5.10.1954. god., ing. Z. Neumann (DAZ, Br. 454).

Figure 17 – Pavillion for the collections of the Zagreb Archaeological Museum. Situation plan, scale 1:1000. Zagreb, October 5, 1954. By Zlatko Neumann (No. 454).

machta. Na prvom katu bili su uredi i biblioteka, a stalna izložba našla je mjesta na 2. i 3. katu muzeja. Nakon nekoliko godina skinuta su sva vrata na 2. katu, a moralo se odstraniti i izvornu hrastovu oplatu, mramorne kamine te lustere, i preostalo pokušstvo, budući da su posjetitelji muzeja više gledali Vranjczynejeve interieure nego izložke. Od prvotne opreme ostali su samo parketni

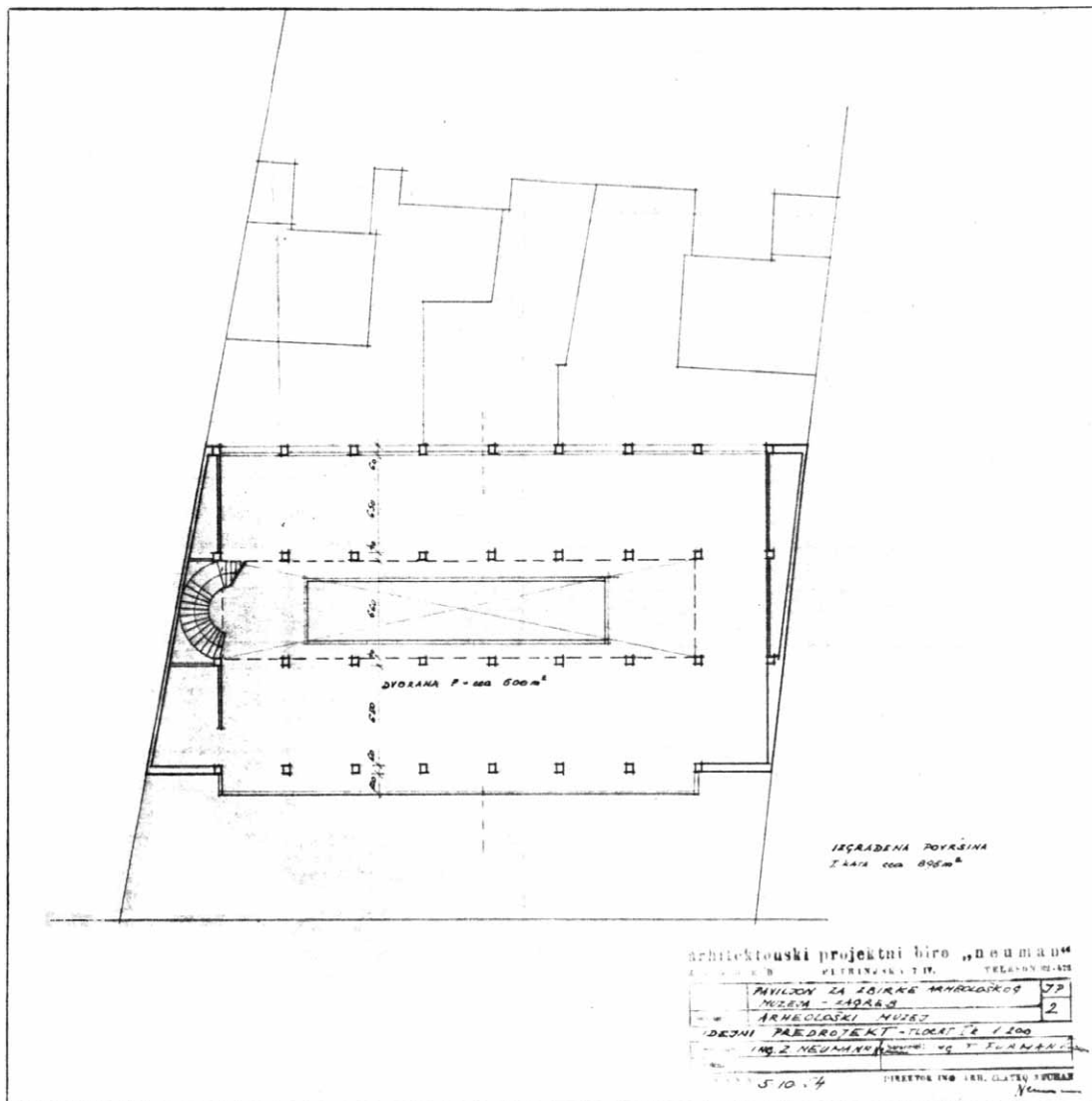


Slika 18 – Paviljon za zbirke arheološkog muzeja – Zagreb, idejni predprojekt – tlocrt prizemlja, mj. 1:200, Zagreb, 5.10.1954.god., ing. Z. Neumann, ing. T.Furman (Arhiv AMZ).

Figure 18 – Pavillion for the collections of the Zagreb Archaeological Museum. Concept design. Ground floor, scale 1:200. Zagreb, October 5, 1954. By Zlatko Neumann and T. Furman. (The Zagreb Archaeological Museum Archive)

podovi i štukaturni stropovi. Potkrovlje zgrade služilo je kao depozitarij, kao i veći dio podruma. Južni dio podruma zauzimala je ložionica i spremište za uglj.

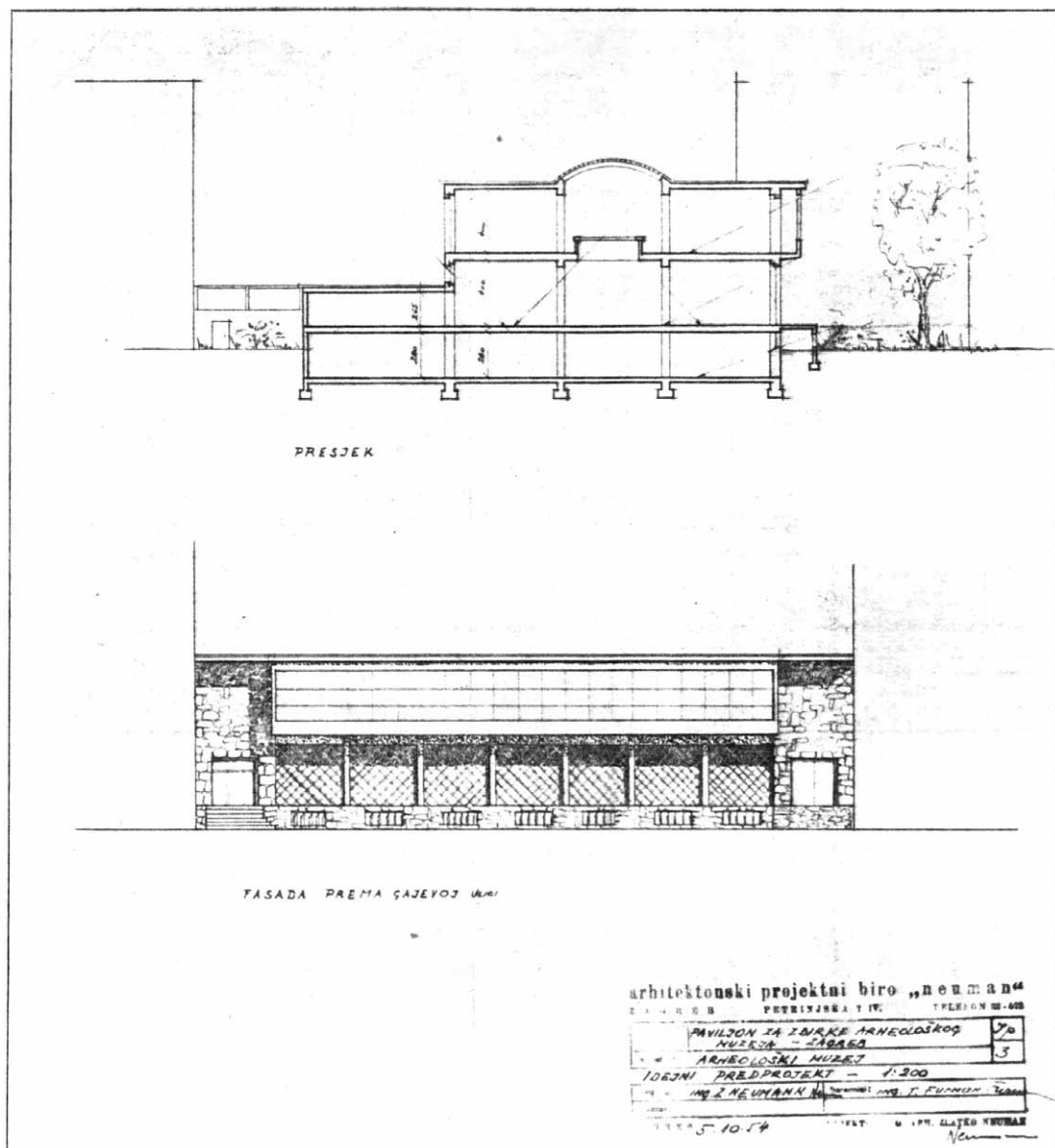
Nekoliko godina nakon preseljenja u palaču na Zrinskom trgu 19, poznati je hrvatski arhitekt Zlatko Neumann (*Pakrac, 1900 – †Zagreb, 9.I. 1969), u stilu svog vremena, izradio nacрте za novu muzejsku zgradu u dvorištu prema Gajevoj ul. (br. 13), no realizacija nažalost nije ostvarena. Kako



Slika 19 – Paviljon za zbirke arheološkog muzeja – Zagreb, idejni predprojekt – tlocrt I. kata, mj. 1:200, Zagreb, 5.10.1954.god., ing. Z. Neumann, ing. T. Furman. (Arhiv AMZ).

Figure 19 – Pavillion for the collections of the Zagreb Archaeological Museum.
 Concept design. First floor, ground plan, scale 1:200. Zagreb, October 5, 1954.
 By Zlatko Neumann and T. Furman. (The Zagreb Archaeological Museum Archive)

god bilo, izgradnjom novog muzeja stvorili bi se odlični uvjeti za izlaganje gotovo cijelog fundusa, napose kamenih spomenika, ali bi muzej u tom slučaju raspolagao dovoljno prostornim depozitarijima i radionicama, a stara zgrada ostala bi za smještaj ureda, biblioteke te laboratorija.

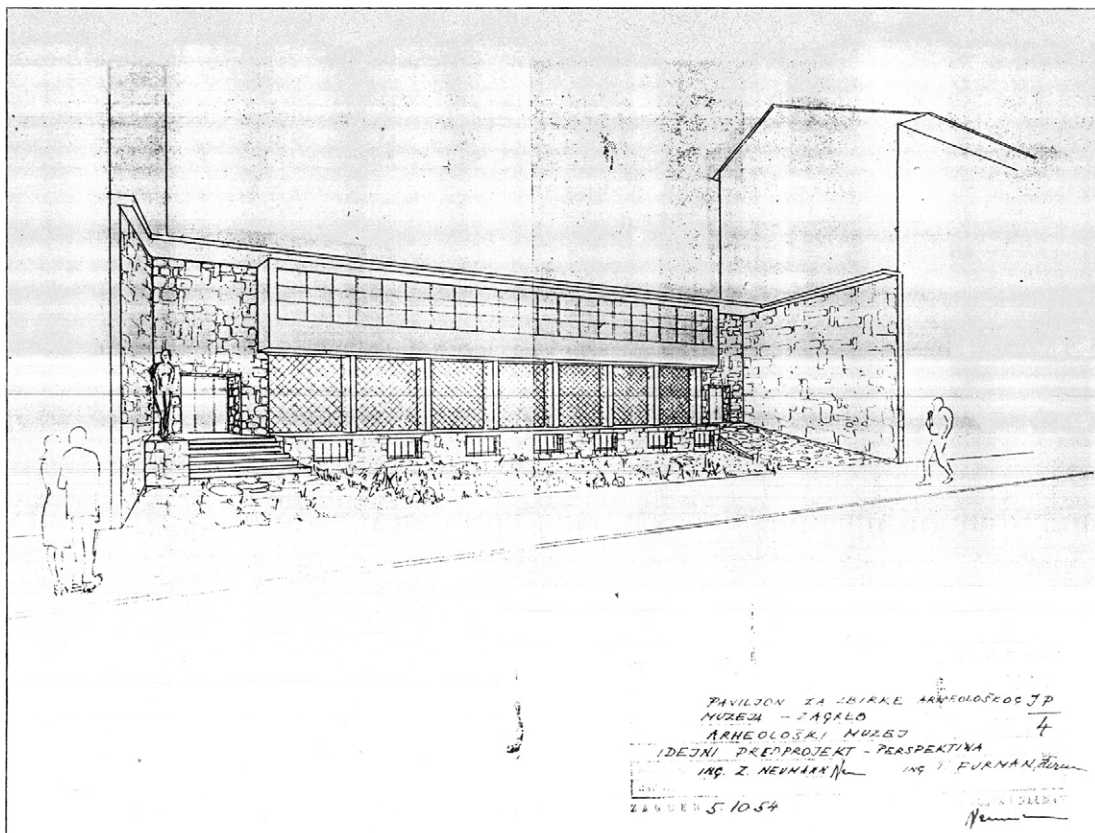


Slika 20 – Paviljon za zbirke arheološkog muzeja – Zagreb, idejni predprojekt, presjek, fasada prema Gajevoj, mj. 1:200, Zagreb, 5.10.1954.god., ing. Z. Neumann, ing. T. Furman. (Arhiv AMZ).

Figure 20 – Pavillion for the collections of the Zagreb Archaeological Museum. Concept design. Cross section, facade facing Gaj Street, scale 1:200. Zagreb, October 5, 1954. By Zlatko Neumann and T. Furman. (The Zagreb Archaeological Museum Archive)

God. 1948., valja spomenuti, Muzej je dobio u najmanju ruku neobičan nalog da ima odmah preseliti »bivšu džamiju«. Teško je i pomisliti kako bi se jedan arheološki muzej mogao smjestiti u okrugli Meštrovićev paviljon. Velikom je mukom i uzrujavanjem ravnatelja i cijelog sektora ta neugodna epizoda sretno okončana. Tamo se konačno smjestio Muzej narodne revolucije, a bivša džamija je pregrađena, na sličan način, kao što je to prethodno bio pregrađen Meštrovićev paviljon.

Oko dvorišta Muzeja su također vođene bitke. God. 1953. Novinsko poduzeće »Borba« dobilo je suglasnost da na lokaciji Gajeva 13 sagradi svoju tiskaru (sl. 16–17), s time da Muzej u zamjenu dobije (još i danas) praznu parcelu na Gornjem gradu između Vranczyanyjeve poljane i Strossmayerova šetališta. Kad je početo iskolčavanje i iskop gradilišta (Sl. 4), Zdenko Vinski, vršilac dužnosti ravnatelja Muzeja najenergičnije je protestirao te dao ostavku na položaj. Ta je gesta bila djelotvorna, pa je »Borba« svoje interese usmjerila na drugu lokaciju u Preradovićevoj ulici. (MIRNIK 1996: 23–26). Malo po malo, tijekom godina Vranczyanyjeva palača je dalje privođena svojoj novoj svrsi.



Slika 21 – Paviljon za zbirke arheološkog muzeja – Zagreb, idejni pretprojekt – perspektiva, Zagreb, 5.10.1954.god., ing. Z. Neumann, ing. T. Furman.

Figure 21. – Pavillion for the collections of the Zagreb Archaeological Museum. Concept design – prospect. Zagreb, October 5, 1954. By Zlatko Neumann and T. Furman. (The Zagreb Archaeological Museum Archive)

KRONOLOŠKI POPIS RADOVA NA PALAČI ARHEOLOŠKOG MUZEJA
U ZAGREBU DO 1954. GOD.

- 1864/65. god. – Na nacrtu grada Zagreba, i na regulatornom planu iz 1865. god. sa zapadne strane »Novoga Trga« stoji četverokrila zgrada br. 429. Kuća Pavla Hatza sen. (*1752 +20.IV.1846), njegove žene Sofije (*1797 +28.IX.1877), i Pavla Hatza jun. (*Zagreb, 15.II.1822 + 28.V.1873; zagrebački gradonačelnik 1872–1873) i njegove žene Marije rođ. Stanković (*1832 +18.X.1909), vidi se još na planu iz 1877. god. (KNEŽEVIĆ 1996: 62). Ulica Marije Valerije (Praška) još nije probijena (KNEŽEVIĆ 1996: 27, 29).
- 1878/79. god. Kuća baruna Dragana Vranyczanyja na Zrinskom trgu u Zagrebu osnovana i izvedena po F. Kondratu inženiru u Zagrebu. (Sl. 1–9). Palača se vidi na planu iz 1884. god. (KNEŽEVIĆ 1996: 73, 403).
1917. god. Proširivanje i pomicanje stubišnog prostora Arheološkog muzeja za širinu jednog traveja u dvorište. Unutarnji modul traveja unutar Arheološkog muzeja pretvara se u hodnik i od pomaknutog stubišta se odvaja u vanjska dva polja zagrađivanjem do visine parapeta, a u unutarnje polje stavljaju se ulazna vrata. Takve radnje vrše se na svim katovima osim u prizemlju. U središnji prostor trokrakog stubišta postavlja se lift. Veža i stubište dobivaju višebojnu mramornu oblogu i nove štukature na stropovima. Željeznu kovanu i dijelom pozlaćenu ogradu dizala, ukrašenu monogramom RH (Radivoj Hafner) i konjima najvjerojatnije je prema crtežima Tomislava Krizmana izvela zagrebačka Obrtna škola. Art déco štukature dodane su u prizemlju, 1. i 3. katu a 2. kat ostaje isti kao u vrijeme Vranyczanyja.
1920. god. Osnovana banka, koja 1928. god. dobiva naziv Francusko-srpska banka, a od 1941. god. Diskomptna banka.
1922. god. Probijanje vrata na ulicu u interkolumniju, u prizemlju palače na Zrinskome trgu 19 za potrebe Francusko-srpske banke (Sl. 10).
1931. god. Adaptacija prizemlja palače na Zrinskome trgu 19 za potrebe Francusko-srpske banke.
1935. god. Pregrađivanje prizemlja palače na Zrinskome trgu 19 za potrebe Francusko-srpske banke.
1940. god. Adaptacija unutrašnjosti palače na Zrinskome trgu 19 za potrebe Štedionice banovine Hrvatske: Mladen Kauzlarić i Stjepan Gomboš (Sl. 11–13).
1941. god. Pregradnja ulične trokatnice na Zrinskome trgu 19 te dogradnja dvorišne trokatnice i jednokatne izgradnje (Sl. 14–15).
- 1941/1942. god. Glavni stan njemačkog Wehrmachta. Uređenje protuavionskih skloništa u podrumu, preuređenje centralnoga grijanja, ispunjavanje dimnjaka cementom. Nedokumentirano.
1953. god. Adaptacija postojećih dvorišnih prigradnji prizemnih objekata. Projekt dograđivanja između vanjskih dvorišnih krila palače prizemnog trijema od armiranobetonske konstrukcije, za smještaj iskopina u vlasništvu Arheološkog muzeja, arhitekta Zlatka Neumanna (Sl. 17–21). Prozori soba unutar dvorišnih krila palače koji gledaju u prostor spram budućeg trijema se u projektu zazidavaju i otvaraju novi prozori u zapadnom zidu tih soba. Između postojeće izgradnje i buduće izgradnje planirao se razmak od 4m.
1954. god. Odobravanje promjene izgradnje trijema i adaptacije postojećih dvorišnih prigradnja prizemnih objekata na Zrinskom trgu br. 19 (Sl. 16). Adaptacija dvorišnih objekata sastoji se u tome, da će razmak između postojećih dvorišnih stambenih prigradnja i prigradenog trijema ostati na razmaka od oko 2.30m. Prema tome se prozori u sobama tih prigradnja neće premješati, nego ostati kako su i bili na datum 8.V.1954. god.

DRŽAVNI ARHIV U ZAGREBU (OPATIČKA 29)

POPIS NACRTA (redni broj lista nacrt)

- 405-7 – Građevna i stambena dozvola za Francusko-srpsku banku za izvedena dva mansardna stana, br. 12077/1920, 30.III.1920.
- 408-9 – Osnova za napravu tavanskih stanova u kući Francusko-Srpske banke u Zagrebu – Zrinski trg 19, studeni 1919. Ing Hugo Ehrlich, 2.XII.1919.
- 410 – Osnova adaptacije staje u uredovnu zgradu za Francusko-srpsku banku u Zagrebu, Mj. 1:100. III. 1920.
- 411-12 – Građevna dozvola za adaptaciju dvorišne zgrade u Gajevoj ulici br. 13. br. 4414/1922, 20.VIII.1922.
- 413-14 – Osnova za adaptaciju dvorišne zgrade Francusko-srpske banke u Zagrebu. Br. 44413, 3.VIII.1922.
- 415-16 – Građevna dozvola za probijanje vrata na ulicu u prizemlju kuće broj 19 na Zrinjskome trgu. Br. 58370/1922, 24.X.1922.
417. – Nacrt za probiti vrata na zgradi Francus.-srpske banke na Zrinjevcu br.19, tlocrt, lice, presjek, mj.1:50, Zagreb, 1922. god.
- 418- Nacrt za probiti vrata na zgradi Francus.- srpske banke na Zrinjevcu br.19, tlocrt, lice, presjek, mj.1:50, Zagreb, 1922. god. Huber, M. Kaufmann, A. Broz (Sl. 10).
- 419-21 – Građevna dozvola za adaptaciju prizemlja u lokal na Zrinjskome trgu br 19., br. 22052/ XVI.A:1921, 26.III.1931.
- 422-23 – Pregradnja prizemlja zgrade Poljoprivredno d.d. Zagreb, Zrinjski trg 17 (sic!). Prizemlje, mj. 1:100. (tlocrt) Ing S. Benedik. Br. 22052, 7.III.1931; odobren 26.III.1931.
424. – Pregradnja prizemlja zgrade Poljoprivredno d.d. Zagreb, Zrinjski trg 19, mj. 1:20 (nacrt vratiju), Benedik i Baranyai, br. 22052, 7.III.1931.
- 425-26 – Uporabna dozvola za pregrađeno prizemlje u baraka do južne strane u kući br. 19 na Zrinjskome trgu. Br. 54018/1931, 26.III.1931.
- 427 – A Popisni list (posjedovnica). Broj redni 1; katast. 3078. Kuća popis br. 1080 zgrada i dvorište Zrinjskom trgu br. 19. Hvata 692.2, 2490 m. B. Vlastovnica. Vlasnica je: 1. Štedionica Banovine Hrvatske u Zagrebu. C. Teretovnica. Tereta nema. 23. studena, 1940 u 11 sati.
- 428-29 – Br. 37.496-XVI-1941. Štedionica banovine Hrvatske, pregradnja i dogradnja. Odluka u rješenju molbe Štedionice banovine Hrvatske zavedene 26. XI. 1940. Građevinska dozvola za pregradnju ulične trokatnice na Zrinjskom trgu 19 te za dvorišnu trokatnu i jednokatnu dogradnju. 12. S obzirom da su požarni zidovi starih dvorišnih prizemnica sjevernih susjeda u Nikolićevoj ulici situirani na zajedničkoj međi, djelomično nagnuti prema zemljištu Štedionice banovine Hrvatske, djelomično slabo izidani, a djelomično nisu međusobno spojeni, to se radovi u blizini tih zidova imaju provoditi uz najveće mjere opreza i uz stalan nadzor ovlaštenog stručnjaka.
- 430-31 – Dvorišna strana zgrade, mj. 1:100; poprečni presjek, Zagreb, XI.1940. god., Mladen Kauzlarić (Sl. 11).
- 432-33 – Štedionica Banovine Hrvatske, međusprat (tlocrt), mj. 1:100, Zagreb, XI.1940. god., Mladen Kauzlarić (Sl. 12).

- 434-35 – Štedionica Banovine Hrvatske, I kat (tlocrt), mj. 1:100, Zagreb, XI.1940. god., Mladen Kauzlarić.
- 436-37 – Štedionica Banovine Hrvatske, tavan (tlocrt), mj. 1:100, Zagreb, XI.1940. god., Mladen Kauzlarić.
- 438-39 – Štedionica Banovine Hrvatske, II. Kat (tlocrt), mj. 1:100, Zagreb, XI.1940.god., Mladen Kauzlarić (Sl. 13).
- 440-41 – Štedionica Nezavisne Države Hrvatske, promjenbeni nacrt, presjek, mj. 1:100; + Položajni nacrt, mj. 1:1000. Zagreb, IX. 1941.god., Mladen Kauzlarić (Sl. 14).
- 442-43 – Štedionica Nezavisne Države Hrvatske, promjenbeni nacrt, podrum, mj. 1:100, Zagreb, 10.X.1941. god., Mladen Kauzlarić (Sl. 15).
- 444-45 – Štedionica Nezavisne Države Hrvatske, promjenbeni nacrt, prizemlje, mj. 1:100, Zagreb, 20.X.1941. god., Mladen Kauzlarić.
- 446-47 – Štedionica Nezavisne Države Hrvatske, promjenbeni nacrt, polukat, mj. 1:100, Zagreb, 20.X.1941. god., Mladen Kauzlarić.
- 448-49 – Štedionica Nezavisne Države Hrvatske, promjenbeni nacrt, I. kat, mj. 1:100, Zagreb, 20.X. 1941. god., Mladen Kauzlarić.
- 450-51 – Štedionica Nezavisne Države Hrvatske, promjenbeni nacrt, II. kat, mj. 1:100, Zagreb, 20.X. 1941. god., Mladen Kauzlarić.
- 452-53 – Organ SKJ »Borba« iz Zagreba, građevna dozvola za gradnju armirano betonskog trijema u dvorištu na Zrinjercu br. 19 i adaptaciju postojećih dvorišnih prigradnja prizemnih objekata, br. 23576-VII-1-1953., 18.XI.1953. god.
- 454 – Paviljon za zbirke arheološkog muzeja, situacija 1:1000, 6.X.1954. god., Zlatko Neumann (Sl. 17).
- 455-56 – Pogled sa zapada, tlocrt, poprečni presjek, položajni nacrt, mj.1:100, »Osnova« gradsko projektno poduzeće, Zagreb. Prilog uz građevnu dozvolu br. 23576-VII-1-1953., 18.XI.1953. god. (Sl. 16)
- 457-58 – Organ SKJ »Borba« iz Zagreba, rješenje za promjenu izgradnje armirano betonskog trijema i adaptaciju postojećih dvorišnih prigradnja prizemnih objekata na Zrinjercu br. 19, br. 3636-VII-1-1954., 8.V.1954. god.
- 459-60 – Pogled sa zapada, tlocrt prizemlja, poprečni presjek, položajni nacrt, mj.1:100, »Osnova« gradsko projektno poduzeće, Zagreb.

IZVORI PODATAKA

IZVORI NACRTA

Arheološki muzej u Zagrebu, Trg Nikole Šubića Zrinskog 19.

Državni arhiv u Zagrebu, Opatička 29.

IZVORI FOTOGRAFIJA

Arheološki muzej, Trg Nikole Šubića Zrinskog 19.

BIBLIOGRAFIJA

BOJNIČIĆ, I.

- 1882. Das Kroatische archäologische Nationalmuseum. *Kroatische Revue. Berichte über die socialen und literarischen Verhältnisse der südslavischen Völker* (Agram), 1/1882: 129–141, 199–203.
- 1899. Der Adel von Kroatien und Slavonien. J. *Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch*, IV,13. Nürnberg, 1899.
- 1996. Hrvatski narodni arheološki muzej. *Muzeopis 1846–1996*. Zagreb, 1996: 56–64.

BROUCEK, P. 1988 – *Ein General in Zwielicht. Die Erinnerungen Edmund Glaises von Horstenau*, III. Wien-Köln-Graz, 1988: Hermann Böhlaus Nachf.

CSERGHEÖ DE NAGY-TACSKÁND, G. 1891–1892 – *Wappenbuch des Adels von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephans-Krone*, IV (22–28). Nürnberg, 1891–1892. (J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch...)

CVITANOVIĆ, Đ. 1978 – Arhitektura monumentalnog historicizma u urbanizmu Zagreba. *Život umjetnosti*, 26–27/1978: 127–160.

ČORAK, Ž. i drugi autori 1980 – *Retrospektiva Počeci obrtne škole i vizualni identitet Zagreba*. 15. Zagrebački salon. Zagreb, 1980.

DOBRONIĆ, L. 1959 – *Stare numeracije kuća u Zagrebu*. Zagreb, 1959.

DUNDOVIĆ, J. 1908 – Adresar. *Sveobći stanbeni obavjestnik svih oblastih, ureda, društava, zavoda, tvorničara, trgovaca, obrtnika, kućevlastnika i inih stanovnika slobodnog i kralj. glavnoga grada Zagreba. Adressenbuch. Allemeiner Wohnungs-Anzeiger aller Behörden, Ämter, Vereine, Anstalten, Fabrikanten, Kaufleute, Gewerbebetreibende, Hausbesitzer und sonstige Bewohner der Königl. Frei- und Landeshauptstadt Agram*. 1909. Zagreb, 1908: Knjigotiskara Vilima Eisenstädtera.

Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika Kraljevina Hrvatske i Slavonije. Zagreb, 1894.

Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika Kraljevina Hrvatske i Slavonije. Zagreb, 1900.

Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika Kraljevina Hrvatske i Slavonije. Zagreb, 1901.

Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika Kraljevina Hrvatske i Slavonije. Zagreb, 1908.

Jahres-Bericht des Trabesport-Klub für 1923. (Wien, 1924)

Jahres-Bericht des Trabesport-Klub für 1924. (Wien, 1925)

Jahres-Bericht des Trabesport-Klub für 1926. (Wien, 1927)

KNEŽEVIĆ, S. 1993 – *Zrinjevac 1873–1993. U spomen stovadesete obljetnice zrinjevačkog perivoja*. Zagreb, 1993.

KNEŽEVIĆ, S. 1996 – *Zagrebačka zelena potkova*. Zagreb, 1996: Školska knjiga.

Kuća baruna Dragana Vranyczany-a na Zrinjskom trgu u Zagrebu. Osnovana i izvedena po F. Kondratu, inžiniru u Zagrebu. *Viesti kluba inžinirah i arhitektah u Zagrebu* 1/1880. I, 1.III.1880: 15 + T. 6–10.

LJUBIĆ, Š. 1996 – Narodni zemaljski muzej u Zagrebu. *Muzeopis 1846–1996*. Zagreb, 1996: 41–47.

MIRNIK, I. 1996 – Arheološki muzej u Zagrebu. Zagreb Archaeological Museum. *Muzeopis 1846–1996*. Zagreb 1996: 17–39.

SIMOVIĆ, V. 2000 – Potresi za zagrebačkom području. (Abstract:) Earthquakes in Zagreb area. *Građevinar*, 52/2000, 11: 637–645.

- STEIN, M. 2002 – *Österreichs Generale im Deutschen Heer 1938–1945. Schwarz/Gelb – Tow/Weis/Rot – Hakenkreuz*. Bissendorf, 2002: Biblio Verlag.
- ŠEPER, M. 1996 – Hrvatski državni arheološki muzej u Zagrebu. *Muzeopis 1846–1996*. Zagreb, 1996: 65–68.
- TORBAR, J. 1882 – Izvješće o zagrebačkom potresu 9. studenoga 1880. *Djela JAZU*, 1, 1882.
- VUKOTINOVIĆ, Lj. 1996 – Kratka historija Narodnoga hrvatskoga muzeja. *Muzeopis 1846–1996*. Zagreb, 1996: 50–55.
- WÄHNER, F. 1883 – *Das Erdbeben von Agram am 9 November 1880*. Wien, 1883: Staatsdruckerei.
- Wie sollen wir in Agram Bauen? *Agramer Tagblatt*, 10/1895, 91. (*mišljenja graditelja: Hermanna Bolléa, Lava Hönigsberga, Vladimira Kondrata, Martina Pilara i Kune Waidmanna). *Zagreb 1900*. Zagreb, 1974.

SUMMARY

THE HISTORY OF THE BUILDING OF THE ZAGREB ARCHAEOLOGICAL MUSEUM FROM ITS ORIGINAL CONSTRUCTION TO 1954.

The Zagreb Archeological Museum has one of the finest facades in the city of Zagreb. It was designed by the architect Ferdo Kondrat and built in 1878/79. The building has 4 floors, the ground floor, the first floor (*mezzanino*), the second floor (*bel étage*) and the third floor (formerly the second floor). The ground floor, *mezzanino* and *bel étage* are particular for their rooms with windows on the main facade facing east. Kitchens, service rooms and apartments for servants and elevators for coal and wood used to be on each floor. The dance hall was on the *bel étage*. On each floor there were rooms for servants in the left (south) and right (north) wings of the mansion. The height of the rooms on each floor are as follows: ground floor 3.80 m, *mezzanino* 3.70m, *bel étage* 4.45 m, and second floor 3.50 m. There used to be vertical connections between all floors by three staircases. Only one remains now and there is also a lift installed in 1917. The total cost of building this mansion amounted to 156.600 florins. It survived the big earthquake in the year 1880 during which the statues adorning the top of the facade fell and were never replaced. It has also survived many adaptations and alterations while keeping its original beauty from its beginnings until our times.

The mansion is generally known for its interiors, particularly those on the *bel étage* (the actual second floor). The interior was filled with rich and elegant furniture of the period, chandeliers, and veneered parquet floor etc. Throughout its history the mansion was first used by its builder Baron Dragan Vranyczany and his family, as well as tenants, then by the second owner Radivoj Hafner, and later in the twenties and thirties of the 20th c. housed several banks (on the ground floor), the exclusive Automobile and the less exclusive Officers' Clubs (*bel étage*) as well as tenants on the third floor. In the 1941 both wings on the western side were torn down for unknown reasons. There were a few projects for some development in the courtyard, designed by the well-known Croatian architect Mladen Kauzlarić in 1941. In 1941 the German Wehrmacht moved into the building and in the summer of 1945 the Archaeological Museum together with the Croatian History Museum. The latter later moved to the 18th c. Vojković-Oršić-Rauch mansion in the Upper (Old) Town. Since from the start the building was too small for the museum, its staff tried to solve the problem and the most important projects for the new Archeological Museum, covering the western part of the courtyard, was designed by Zlatko Neumann in 1954. Unfortunately it was never realized.

Rukopis primljen: 10.XI.2008.
Rukopis prihvaćen: 20.XI.2008